

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Markéta Fryčová

**Československý politicky angažovaný film a
jeho propagace na stránkách vybraných
periodik v letech 1975–1980**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Markéta Fryčová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

FRYČOVÁ, Markéta. *Československý politicky angažovaný film a jeho propagace na stránkách vybraných periodik v letech 1975–1980*. Praha, 2012. 40 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá mediální reprezentací politicky angažovaných filmů vyrobených v letech 1975–1980. V jejím úvodu je stručně přiblížena historie ideologicky angažovaného filmu od roku 1945 do počátku normalizace, přičemž tyto dějiny jsou rozděleny do tří časových fází. Kapitola následující po vymezení několika základních pojmů se snaží postihnout základní nosná témata politicky angažovaných filmů. Poté se již těžiště práce přesouvá ke stěžejnímu tématu, kterým je kvalitativní i kvantitativní rozbor mediální reprezentace vybraných angažovaných filmů. V úvodu celé kapitoly jsou vyjmenována a charakterizována periodika s filmovou tematikou, jež vycházela v letech 1975–1980. Kvalitativní rozbor je zaměřen především na příspěvky, z nichž byla nějakým způsobem patrná propaganda a ideologické zaměření. Kvantitativní rozbor porovnává reprezentaci jednotlivých filmových děl z hlediska celkového množství, dále z hlediska termínu jejich premiéry a z hlediska typu jednotlivých příspěvků. Rozbor je doplněn příloženou grafickou dokumentací.

Abstract

The thesis deals with media representation of politically committed films produced in 1975–1980. Its prologue brings a brief history of ideologically committed film from 1945 to the beginning of normalisation, while the history is divided into three time phases. Chapter following the definitions of a few basic concepts tries to capture the essential themes of politically engaged films. Afterwards, the focus of this work shifts to the pivotal theme, which is a qualitative and quantitative analysis of media representation of selected tendentious films. The periodicals of film themes that were published in 1975–1980 are listed and characterized at the beginning of this chapter. Qualitative analysis is focused primarily on articles of which was somehow obvious its ideological orientation and propaganda. Quantitative analysis compares the representation of cinematographic works in terms of total amount, in terms of their premiere dates and in terms of the type of individual articles. Quantitative analysis is complemented by the enclosed graphic documentation.

Klíčová slova

Periodický tisk, komunismus, propaganda, normalizace, kinematografie, politicky angažovaný film, mediální reprezentace, tendenční žurnalistika

Keywords

Periodical press, communism, propaganda, normalization, cinematography, politically committed film, media representation, tendentious journalism

Rozsah práce: 89 338 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28.12.2011

Markéta Fryčová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za jeho podnětné připomínky a za vstřícnost, Ing. Janu Kloučkovi za jeho podporu a cenné rady, svým zaměstnavatelům za shovívavost.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:**Příjmení a jméno diplomanta:**

Fryčová Markéta

Razítko podatelny:

Univerzita Karlova v Praze	
Fakulta sociálních věd	
Došlo dne:	- 5 -02- 2010 -1-
Č.j. 125	Příloh: 3
Přiděleno: Skartační heslo:	

Imatrikulační ročník diplomanta:

2008

E-mail diplomanta:

marketa.frycova@gmail.com

Studijní program/studijní obor:

Mediální studia

Předpokládaný název práce v češtině:

Československý politicky angažovaný film a jeho propagace na stránkách vybraných periodik v letech 1975–1980

Předpokládaný název práce v angličtině:

Czechoslovak politically tendentious film and its promotion on the pages of selected periodicals from 1975 to 1980

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012):(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012)**ZS 2010/2011****Jedná se o téma (zakřížkujte platnou odpověď):**navrhované studentem z nabídky IKSŽ **Příjmení a jméno pedagoga, který téma vypsál:****Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: Bednářová, Petra, KŽ IKSŽ UK FSV):****Bednařík, Petr, KMS IKSŽ UK FSV****Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):**

Tématem práce je mediální reprezentace a propagace vybraných filmových titulů, které mají více či méně výrazný podtext komunistické propagandy a které se snaží diváka utvrdit v ideologickém přesvědčení, případně ho k němu dovést. Předpokládaným cílem práce je analyzovat, přiblížit a popsat tuto reprezentaci, stejně jako samotné filmy a zastoupení některých nejvýraznějších režimem preferovaných hereckých osobností a tvůrců filmu.

Zdůvodnění výběru tématu práce, včetně stručného popisu řešení nejvýznamnějších otázek vztahujících se k tématu v odborné literatuře oboru (rozsah max. 1000 znaků):

Důvodem výběru tématu práce je můj rostoucí zájem jak o československou kinematografickou tvorbu, tak o novodobou historii Česka, respektive Československa, a snaha tyto dva zájmy spojit a objasnit, proč některé filmy vznikající v dobách komunistického režimu (konkrétně v letech 1975–1980) byly pro diváky – alespoň pro ty socialisticky nesměšlejší – jen těžce sledovatelné, přestože tehdejší filmová produkce se obecně zdá být přijímána s pozitivnějšími ohlasy než tvorba dnešní. Zajímavé by mohly být rovněž závěry týkající se velikosti prostoru, jenž byl takovým filmům věnován v periodickém tisku na úkor ostatní kulturní neangažované produkce.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod: Důvod výběru tématu a základní charakteristika tématu

1. Vymezení základních pojmů: např. komunistická propaganda, politicky angažovaný film, osobnosti preferované komunistickým režimem

2. Komunismus a propaganda ve filmu

2.a Nástroje komunistické propagandy

2.b Stručná historie komunistického propagandistického filmu

2.c Cíle a dosah komunistické filmové propagandy

3. Mediální reprezentace československého komunistického filmu

3.a Periodika s filmovou tematikou vycházející mezi lety 1975 a 1980

3.b Analýza mediální reprezentace politicky angažovaného filmu ve vybraných periodikách

3.c Komparace mediální propagace jednotlivých vybraných angažovaných filmů a představitelů filmu ve vybraných periodikách

4. Závěr

4.a Literatura

4.b Přílohy

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován) **a postup (technika) při jeho zpracování:**

Filmy:

- Tam, kde hnízdí čápi
- Tobě hrana zvonit nebude
- Bouřlivé víno
- Čas lásky a naděje
- Oddechový čas
- Tichý Američan v Praze
- Drsná planina
- Rukojmí v Bella Vista
- Vítězný lid
- Temné slunce

Periodika:

- Rudé právo
- Svobodné slovo
- Kino
- Záběr
- Film a doba

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

1) Filmová kronika '75–80

Přehled vyrobených, vyvezených a dovezených hraných, animovaných, krátkometrážních aj. filmů, dále přehled filmových festivalů, významných a publikací v ČSSR

2) Panorama českého filmu

Přehled dějin českého filmu 20. století od počátku po současnost. Poskytuje základní informace o české kinematografii. Jednotlivé kapitoly přibližují specifika filmových žánrů. Dále informuje o vývoji české teorie filmu a významných představitelích české filmové režie.

3) Poslání socialistického filmu: Projevy a stati z let 1969–1979

Soubor reprezentativních projevů ředitele barrandovského studia z let 1969–1979. Oficiální pohled na kinematografii v době normalizace.

4) Český hraný film V. – 1971–1980

Encyklopedie vypovídá o proměnách žánrové skladby filmů, stejně jako jejich hrdinů v letech normalizace, jejichž výsledkem byl výrazný pokles úrovně filmové tvorby.

5) Kdo je kdo v českém filmu

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

1) Mediální obraz české zábavní filmové tvorby ve společenských časopisech Eva, Módní revue a Pestrý týden v období 1939 až 1942

2) Ideologie normalizace, nebo normalizace ideologie? Narativní ideologická analýza filmů o každodenním životě za "normalizace"

3) Nacistická propaganda v českých filmových týdenících a dokumentárním filmu v roce 1939

4) Český hraný film jako prostředek skryté propagandy v letech 1939–1945

5) Propaganda vůči SRN a NDR v dokumentárních filmech Československého armádního filmu v letech 1951–1989

Datum / Podpis studenta

5.2.2009

Marek Fyčera

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	

OBSAH

1. Úvod	2
2. Vymezení základních pojmů	4
2.1. Komunistická propaganda.....	4
2.2. Politicky angažovaný film	4
2.3. Politicky angažovaní filmoví tvůrci	5
3. Komunismus a propaganda ve filmu – nosná témata normalizačních filmů	5
3.1. Výrobní tematika	5
3.2. Vesnice a zemědělství.....	5
3.3. Vojsko a ochránci zákona	5
3.4. Historie KSČ a dělnického hnutí.....	6
4. Mediální reprezentace politicky angažovaného filmu v periodickém tisku	6
4.1. Periodika s filmovou tematikou vycházející mezi lety 1975 a 1980.....	6
4.2. Projevy propagandy při mediální reprezentaci vybraných angažovaných filmů... 7	
4.2.1. Bouřlivé víno	8
4.2.2. Čas lásky a naděje	10
4.2.3. Drsná planina.....	11
4.2.4. Oddechový čas.....	13
4.2.5. Osvobození Prahy	14
4.2.6. Tam, kde hnízdí čápi.....	17
4.2.7. Temné slunce	18
4.2.8. Tichý Američan v Praze	21
4.2.9. Tobě hrana zvonit nebude.....	22
4.2.10. Vítězný lid	23
4.3. Mediální reprezentace politicky angažovaného filmu v periodickém tisku z hlediska kvantity	25
4.3.1. Vymezení zpracovávaného materiálu	25
4.3.2. Metoda sběru dat	26
4.3.3. Celkové kvantitativní srovnání mediální reprezentace politicky angažovaných filmů v periodickém tisku	26
4.3.4. Kvantitativní komparace mediální reprezentace politicky angažovaných filmů z hlediska termínu jejich premiéry	28
4.3.5. Kvantitativní komparace mediální reprezentace politicky angažovaných filmů z hlediska typu mediálního příspěvku	28
5. Závěr	31
6. Summary	32
7. Použitá literatura	33
8. Seznam příloh	36
9. Přílohy	37

1. Úvod

Bakalářská práce na téma „*Československý politicky angažovaný film a jeho propagace na stránkách vybraných periodik v letech 1975–1980*“ má ambici předložit na příkladu několika vybraných angažovaných filmů vyrobených v letech 1975–1980 a několika vybraných periodik vycházejících v té době svědectví o stylu, jakým byly tyto filmy propagovány a jak o nich bylo informováno.

Pro vytvoření ucelenější představy o poměrech v kinematografii v dobách komunistického režimu zde nejdříve stručně přiblížím historii ideologicky angažovaného filmu. Období od roku 1948 do počátku normalizace lze rozdělit do tří fází. V první, která trvala do roku 1956, docházelo k úpadku kultury, vědy a techniky, umělci byli nuceni následovat předpisy týkající se zpracování témat a sloužit tak ideologii. Ve filmech se uplatňoval slaboduchý schematismus, hledal se nepřítel, zrádce či slaboch. Příslušníci nežádoucích skupin obyvatelstva, stejně jako nekomunistického politického spektra, představovali ve zápletkách zločince. Problémy působili jak záškodníci na vesnicích, tak nepřátelští agenti. Na tyto scénáře však diváci reagovali odmítavě a kritika zněla i od některých stranických orgánů. Roku 1950 proto byla přijata rezoluce ukládající tvůrcům uvádět požadovanou tematiku a nadiktovaná sdělení v zábavnější a přijatelnější formě. I tak je ale nadále na historii nahlíženo jednostranně, falšuje se minulost, oslavuje přítomnost a budoucnost socialistické společnosti, přičemž do postraní jsou odsunuty skutečnosti všedních dnů a negativní jevy. Cenzura pracuje i po ukončení natáčecích prací. Řada režisérů se proto uchyluje raději k nekonfliktním žánrům, jako například k filmům pro děti.

Roku 1956 pak došlo v důsledku změn v organizaci Státního filmu a ve vedení barrandovského studia k uvolnění atmosféry mezi filmaři. Snímky začaly odrážet reálné životy, prohlubovala se psychologie postav, do filmového průmyslu nastoupili noví tvůrci. Zastáncům ideologie se však nelíbila nízká míra angažovanosti filmové tvorby a nedostatečnost pozitivního vykreslení života v socialismu. Konfrontace vyvrcholila roku 1959 přijetím další rezoluce, jejímž důsledkem měla být vyšší míra dohledu na zaměření snímků na tematiku socialismu a jeho světlé budoucnosti.

Šedesátá léta však v trendu započatém po roce 1956 pokračovala, z hlediska angažovaného filmu byla nejhudším obdobím celé komunistické éry. Po XII. sjezdu KSČ konaném roku 1962 se uvolnila pravidla pro zobrazování společensko-kritických témat, stejně jako ožila i do té doby poněkud „zatuhlá“ filmová kritika. Filmoví umělci se nechávali inspirovat novinkami zahraniční produkce, FAMU se stala jednou z nejkvalitnějších filmových škol na světě.¹ Došlo dokonce k vyhlášení

¹ Srov. PTÁČEK, Luboš, et al. *Panorama českého filmu*. Olomouc : Rubico, 2000. 514 s.

nepřípustnosti cenzury.² Vývoj vyvrcholil událostmi roku 1968, vedoucími mimo jiné ke vzniku Úřadu pro tisk a informace – cenzurní instituce zřízené na příkaz sovětského vedení. Jejím úkolem bylo usměrňovat a kontrolovat činnost tisku i ostatních médií.³ Ta nesměla dle směrnic ÚTI mj. kritizovat Sovětský svaz ani ostatní země Východního bloku, napadat vojenské jednotky na našem území nebo používat termínu okupant či okupace.⁴ Novinářskou práci po celé období normalizace charakterizuje nekreativita a opatrnost patrná i z velmi častého používání pseudonymů a značek.

Situaci v oblasti angažovaného filmu a jeho propagace dokreslují kapitoly, v nichž jsou vyjmenována dobová periodika s filmovou tematikou a přiblížena základní témata, která se v těchto filmech objevovala. Kvalitativní a kvantitativní rozbor se snaží podat ucelený obraz o mediální reprezentaci filmů vznikajících na politickou objednávku, či z jiných důvodů poplatných vládnoucímu režimu. Z dnešního pohledu je na většinu z nich nahlíženo s jakýmsi opovržením a jejich názvy jsou dost možná známé už jen fundovaným filmovým kritikům.

² Srov. § 17 zákona č. 84/1968 Sb. Ze dne 26.6.1968, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

³ Srov. KONČELÍK, Jakub: Mediální politika a srpen 1968; Zřízení Úřadu pro tisk a informace jako služba moskevskému protokolu.

⁴ Srov. SOA Praha, f. Středočeský KV KSČ, karton 318, předsednictvo 9.9.1968. In: KONČELÍK, Jakub: Mediální politika a srpen 1968; Zřízení Úřadu pro tisk a informace jako služba moskevskému protokolu.

2. Vymezení základních pojmů

2.1. Komunistická propaganda

Propaganda dle svých obecných definic se snaží formovat představy, ovlivňovat postoje, názory a chování lidí tak, aby získala přívržence pro daný nastolený systém a dosáhla tak vytvoření žádoucího skupinového, třídního a celospolečenského vědomí a vzorů jednání. Jedním z hlavních nástrojů propagandy jsou masová média.⁵

Komunistická propaganda, tedy propaganda, o níž usilovala KSČ, která byla s to zformulovat své propagandistické cíle a organizovala činnost lidí k jejich dosažení, je definována jako propaganda sociálně soustředěná. Její snahou je donutit ty, k nimž je směřována, k vytvoření ideologického systému. Vysvětluje ideologické principy a ideologickou podstatu společenských procesů. Podkladem pro všechny tyto snahy jsou předem vytvořené soustavy hodnot a norem. Komunistická propaganda měla vést k hlubším změnám ve vědomí a v osobnostech těch, na něž měla působit. Takový úspěch propagandy ovšem byl možný za předpokladu aktivní účasti lidí na sdělovacím procesu. Z pohledu představitelů komunismu a jeho příznivců měla propaganda sloužit k potlačení živelnosti a nahodilosti tak, jak to odpovídalo tehdejšímu, vědeckému pojetí politiky. Ideologické působení strany na veřejnost mělo z tohoto pohledu mít vliv na řešení existenčních otázek lidstva. Všechny síly měly být soustředěny k jednomu cíli, totiž dosáhnout plného rozvoje socialistické koncepce společnosti, udržení míru a vítězství socialismu na celém světě.⁶

2.2. Politicky angažovaný film

Pro účely této práce, jejíž časové vymezení se vztahuje ke 2. čtvrtině normalizačního období, se politicky angažovaným filmem rozumí dílo podporující ideologii komunismu či normalizační režim. V angažovaném filmu se "konkrétně naplnily stranické požadavky, aby filmová tvorba ztvárňovala výsledky budování socialistické společnosti, zobrazovala práci a hrdinství našich lidí, revoluční tradice, revoluční historii boje dělnické třídy a díla, která by také ukázala československou problematiku z krizového období let 1968–69. To vše samozřejmě v duchu od základu lživé perspektivy, sloužící především obhajobě stávající moci a propagandistické falzifikaci skutečnosti jak přítomné, tak dějinné."⁷

⁵ Srov. REIFOVÁ, Irena, et al. *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál, 2004. 328 s.

⁶ Srov. CHLUPÁČ, Miloslav. *Propaganda jako společenský jev*. Praha, 1984. 39 s. Dizertační práce. Vysoká škola politická ÚV KSČ.

⁷ LUKÉŠ, Jan. Pád, vzestup a nejistota : Český film 1970–1996. *Iluminace : Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. 1997, 9, č. 1, s. 53–79.

2.3. Politicky angažovaní filmoví tvůrci

Politicky angažovanými filmovými tvůrci se v této práci rozumí ti režiséři angažovaných snímků a ty herecké osobnosti, které byly nějakým způsobem zapojeny do KSČ a zároveň aktivně vyjadřovaly podporu normalizačnímu režimu. Často tyto osoby oplývaly některou významnou funkcí v Čs. filmu a pro svoji aktivní politickou činnost byli hojně využíváni socialistickou kinematografií. Za své zásluhy (ať již politické či umělecké) byli zpravidla oceňováni některou významnou státní cenou, např. oceněním pro Zasloužilého umělce či Řádem práce.

3. Komunismus a propaganda ve filmu – nosná témata normalizačních filmů

Filmy vzniklé v období normalizace, ať již byly poplatné režimu z důvodu politické objednávky či z jiných, tvůrčích pohnutek, je zpravidla dle jejich tematického zaměření možné zařadit do následujících skupin:

3.1. Výrobní tematika

Rámec pro řadu angažovaných snímků tvořilo pracovní prostředí, přičemž jejich příběhy se zaměřovaly na pracovní problémy jednotlivců tvořících součást pracovního kolektivu. Ve vymezeném období patří mezi tyto filmy např. snímky *Běž, ať ti neuteče*, *Oddechový čas* či *Paragraf 224*.

3.2. Vesnice a zemědělství

Některé filmy, jako např. snímek *O moravské zemi*, propagovaly kolektivizaci zemědělství. Na podkladě tvořeném vesnickým či zemědělským prostředím je vystavěn například příběh trilogie Václava Vorlíčka *Bouřlivé víno*, *Zralé víno* a *Mladé víno*.

3.3. Vojsko a ochránci zákona

Ve vymezeném období bylo vytvořeno několik snímků zachycujících osudy příslušníků Sboru národní bezpečnosti, Státní bezpečnosti a armády. S vojenskou tematikou a s příběhy ochránců

zákona se diváci setkali např. ve filmech *Drsná planina* či *Rukojmí v Bella Vista*.

3.4. Historie KSČ a dělnického hnutí

Častým tématem filmů natočených v 2. polovině 70. let byl vývoj dělnického hnutí a KSČ. Květnovému povstání se věnuje snímek *Osvobození Prahy*, dějiny KSČ zachycují filmy *Vítězný lid* a *Julek*, historii dělnického hnutí pak přibližuje snímek *Čas lásky a naděje*. K událostem 60. let se vrací filmy *Tam, kde hnízdí čápi* či *Tobě hrana zvonit nebude*.

4. Mediální reprezentace politicky angažovaného filmu v periodickém tisku

4.1. Periodika s filmovou tematikou vycházející mezi lety 1975 a 1980

V období vymezeném touto prací vycházelo na českém území sedm titulů s filmovou tematikou.

Jedním z nich byl odborný měsíčník pro kinoamatéry *Amatérský film*. Periodikum vydávané dnes nakladatelstvím Orbis prošlo za dobu své existence třemi změnami názvu.⁸

Československý filmový ústav vydával cyklostylovaný kinematografický měsíční přehled s názvem *Československá kinematografie v zahraničním tisku*. Ten přinášel překlady reportáží, komentářů a anotací týkajících se československé kinematografie, které se objevily v tisku Východního bloku.

Měsíčník pro filmovou kulturu *Film a doba*, vydávaný Sdružením přátel odborného filmového tisku, vychází od roku 1955. Zpravidla několikastránkové články stálých i nepravidelných spolupracovníků přinášely rozhovory s filmovými tvůrci, portréty hereckých osobností, filmových autorů, ukázky ze scénářů, dějové charakteristiky doplněné často velkoformátovými fotografiemi, reportáže z filmových festivalů, anotace, komentáře, recenze, představovaly kinematografii Východního bloku, zabývaly se také animovaným filmem, filmovým plakátem a ostatními náležitostmi spojenými s filmem. Stěžejní prostor byl věnován obsáhlým teoretickým článkům, přinášejícím ideologický vhled do souvislostí mezi soudobou kinematografií a normalizačním, potažmo socialistickým režimem. Zřídka se časopis dotkl kinematografie západní, nejčastěji italské či francouzské, zcela ojediněle pak některý z autorů přinesl portrét některé z nejvýznamnějších hereckých osobností Spojených států.

⁸ Svůj původní název – „*Filmový objektiv*“ – nesl měsíčník od svého počátku roku 1961 do roku 1973, kdy byl přejmenován na „*Amatérský film*“. Později nesl titul „*Film a video*“ a od roku 1994 je znám jako „*Videohoby*“.

Týdeník, respektive čtrnáctideník pro kulturní využití filmu *Filmový přehled* vychází od roku 1950. Původním nakladatelem byl Československý státní film, od roku 1969 pak Československý filmový ústav, od roku 1980 Ústřední půjčovna filmů, od 1993 až do současnosti Národní filmový archiv. *Filmový přehled* za 1 Kčs přinášel základní informace o všech uvedených československých dlouhých, středometrážních i krátkých filmech. K těmto informacím patřila vždy barevnost filmu, jeho délka, země původu, přístupnost, formát, výrobce, rok výroby, premiéra, autoři, herecké obsazení a nehodnotící popis filmového děje. Každému snímku byla věnována dvoustrana, jejíž konec často tvořil krátký komentář některého z autorů. Neobjevovaly se zde žádné fotografie, a to ani na titulní straně periodika. "Měsíčník pro film a video je nejstarším českým vycházejícím filmovým časopisem. Objevil se v roce 1939 pod názvem *Filmová kartotéka* a přinášel základní informace o jednotlivých filmových titulech, určené zejména provozovatelům kin. Od roku 1950 se jmenuje *Filmový přehled* a je nadále určen všem lidem z oblasti kinematografie i všem zájemcům o film."⁹

Čtrnáctideník *Kino*, obrázkový a reportážní filmový časopis určený širokému okruhu filmových diváků, vycházel v letech 1950–1993. Přinášel rozhovory s filmovými tvůrci a s hereckými osobnostmi, komentáře, velké množství fotografií, reportáže z natáčení, z premiér atd.

Časopis *Scéna* vycházel od roku 1967 pod původním názvem *Divadelní noviny*. V roce 1976 je název změněn, aby se roku 1992 znovu časopis vrátil ke svému původnímu titulu. Čtrnáctideník Svazu českých dramatických umělců pro otázky divadla, filmu, televize a rozhlasu za 1 Kčs přinášel recenze, zamyšlení filmových tvůrců a rozhovory s nimi, ukázky ze scénářů, fotografie či obecně zaměřené články s filmovou tematikou.

Záběr, čtrnáctideník vydávaný Ústředním ředitelstvím československého filmu, vycházel v letech 1968–1990. Oproti *Filmu a době* byl založen spíše prakticky, z filmových periodik byl jednoznačně nejaktivnější z hlediska informativnosti o konkrétních natočených snímcích. Ze všech periodik nabídl nejvíce komentářů, anotací, fotografií, reportáží, rozhovorů i vzpomínek představitelů filmových rolí.

4.2. Projevy propagandy při mediální reprezentaci vybraných angažovaných filmů

Kvalitativní analýze byla podrobena mediální reprezentace deseti vybraných angažovaných snímků na stránkách pěti vybraných periodik. Jejím cílem je reflektovat situaci v dobových médiích. Snaží se upozornit na odlišný přístup k obsahu a ke způsobům informování, který byl zapříčiněn jak časovým zasazením textů, tak nutným "politicky korektním" přístupem k novinářské práci.

⁹ [Nfa.cz](http://www.nfa.cz) [online]. 2011 [cit. 2011-11-13]. Filmový přehled. Dostupné z WWW: <<http://www.nfa.cz/filmovy-prehled1.html>>.

Každému z vybraných snímků je věnována jedna podkapitola, jejíž úvod tvoří stručná charakteristika děje. Toto krátké představení je následováno rozбором mediální reprezentace s důrazem na projevy ideologické propagandy, více či méně patrné z většiny příspěvků. Ve většině případů jsou opomenuty příspěvky pouze informující o natáčení či o premiéře filmu, v některých případech i články týkající se daného filmu jen okrajově.

Součástí původního záměru bylo zařazení snímku *Rukojmí v Bella Vista* do tohoto rozboru. Vzhledem k velmi nízké míře jeho mediální reprezentace však byl nahrazen velkofilmem *Osvobození Prahy* – vůbec nejvíce propagovaným filmem ze všech sledovaných.

4.2.1. Bouřlivé víno

Komedie režiséra Václava Vorlíčka a scénáristy Miloše Macourka byla natočena na motivy venkovského románu *Svatý Michal* stranického spisovatele Jana Kozáka. Jde o politickou satiru z vinařského prostředí, jejíž děj se odehrává v létě krizového roku 1968, kdy i na malou vesnici prosakují probíhající politické rozpory. Příběh zachycuje kontrast mezi kladně vykreslenou postavou svědomitého předsedy JZD Michala Janáka ztvárněného Vladimírem Menšíkem a dvěma "prospěchářskými" družstevníky, kteří se chystají soukromě obchodovat s vínem, a končí jejich veřejným zesměšněním. Vorlíček zde i přes politickou exponovanost snímku využil mnoho svých osvědčených komediálních prvků.

Časopis *Film a doba* přinesl dva několikastránkové rozhovory redaktorky Galiny Kopaněvové s V. Vorlíčkem a M. Macourkem. Oba příspěvky byly na všech stranách doplněny fotografiemi o rozsahu téměř 2/3 strany. První z nich, uvedený ještě před premiérou, byl věnován výhradně filmu *Bouřlivé víno*, probírány byly okolnosti natáčení, vyjádření autorů ke spolupráci s ostatními, často je vyzdvihována komediálnost příběhu. Autoři zde vyjadřují své dojmy z výsledku, popisují okolnosti výběru hereckého obsazení a prozrazují své plány v blízké budoucnosti.¹⁰

V druhém rozhovoru šlo obecně o komediální aktivitu zmíněné tvůrčí dvojice a o všechny možné aspekty natáčení komediálního žánru.¹¹ Oba příspěvky nejeví žádné výraznější projevy ideologické propagandy, stejně jako ani další dva rozhovory s režisérem Vorlíčkem v časopisech *Kino*¹² a *Záběr*¹³. V. Vorlíček byl úspěšný zejména na poli humoristickém, o čemž svědčí i časté poukazování autorů těchto rozhovorů na netypičnost spojení režisérova jména s tematikou společenských problémů. Režirováním společensky angažované trilogie počínající *Bouřlivým vínem* si pravděpodobně jen

¹⁰ KOPANĚVOVÁ, Galina. Před premiérou filmu *Bouřlivé víno*. *Film a doba*, 1976, 22, č. 1, s. 20–24.

¹¹ KOPANĚVOVÁ, Galina. O komedii podle Miloše Macourka a Václava Vorlíčka. *Film a doba*, 1976, 22, č. 4, s. 204–212.

¹² TVRZŇÍK, Jiří. Oběma nohama na pevné zemi. *Kino*, 1976, 31, 4, s. 8–9.

¹³ KOLÁŘ, Robert. Když končilo natáčení filmu *Bouřlivé víno*. *Záběr*, 1975, 8, 23, s. 3.

zajistil možnost natáčet svůj oblíbený žánr s politicky neutrálními příběhy. Jeho ideologická nezaujatost je patrná i ze stručných a možná i trochu odměřených odpovědí na dotazy, jimiž se redaktoři *Kina* a *Záběru* snaží k otázce poslání a společenského významu filmu téma rozhovoru stočit.

Propagandistickou úlohu dostatečně zastal filmový kritik Jan Kliment ve výrazně tendenční recenzi v kulturní rubrice *Rudého práva*, jejíž celkové vyznění lze odvodit ze závěru, jasně předkládajícího tužnoucí odpověď o záslužnosti díla, do níž se V. Vorlíček nepouštěl, "že totiž promlouvá pravdivě o životě, že především odhaluje ohavnost prospěchářství, že před nás staví k výběru maloměšťáckou bezcharakternost a socialistickou zásadovost, lidskost. A protože vyznění je docela bez diskuze, máme před sebou film vpravdě socialistický."¹⁴

Záběr v jednom ze svých vydání informoval čtenáře o natáčení snímku. Komentář Alexandry Prosinové se nijak zvlášť nezabývá dějem, nýbrž se snaží diváka nalákat přiblížením výrobního pozadí příběhu: "Román i film zachycují jednu z velmi důležitých etap vývoje zemědělských družstev, kdy bylo třeba prosadit nové pojetí řízení JZD, aby mohl být vytvořen základní předpoklad pro vznik racionalizované velkovýroby, a zároveň ukazují zavádění moderní zemědělské výroby v posledních letech."¹⁵

Tendenční recenze *Svobodného slova* popisuje období, v němž se snímek odehrává: "Je to doba léta 1968 a atmosféra vrcholících útoků na autoritu strany, v něž se zvrhl "obrodny proces", pod jehož záštitou se vyřizovaly osobní účty a který se stal mnohým záminkou k prosazování osobních cílů, většinou rozporných se zájmy společnosti. Tvůrci *Bouřlivého vína* nám vyprávějí, jak neslavně skončilo takovéto honění za soukromým prospěchem pro pár vypočítavců v jedné jihomoravské pohraniční vsi."¹⁶ Film vykresluje rozdílné povahy dvou oponentních stran. Kladný hrdina je dle autora recenze "poctivý a neúplatný člověk, dobrý hospodář, myslící ne na vlastní kapsu, ale na prospěch celé obce. A třebaže se na pohled náhle všechno staví proti němu, Michal neztrácí klid a pevnost komunisty – a tak nakonec vyhrává v lásce i v práci. Neboť měšťáctví, léta skrývané a potlačované a náhle plně rozpoutané v orgie snů o dolarech, automatických myčkách nádobí a ženiších ze Západu, se nakonec zdiskredituje samo v žalostné frašce honičky za podvodníkem."¹⁷

Film byl novináři obecně velmi kladně hodnocen, a to jak pro své tematické zaměření, tak pro jeho zpracování či kvalitu ztvárnění hereckých rolí. Společným prvkem většiny příspěvků je poukazování

¹⁴ KLIMENT, Jan. Napančované víno. *Rudé právo*, 1976, 56, č. 113, s. 5.

¹⁵ PROSINCOVÁ, Alexandra. Léto budiž pochváleno? *Záběr*, 1975, 8, č. 15, s. 7.

¹⁶ ZAORALOVÁ, Eva. S úsměvem o věcech vážných. *Svobodné slovo*, 1976, 32, č. 126, s. 5.

¹⁷ Tamtéž.

na komediálnost filmu. Články, z nichž bylo možné vyčíst propagandistický záměr, vyzdvihovaly "socialistickou zásadovost" v protikladu k "opovrženímhodnému prospěchářství" a vyjadřovaly silné antipatie k reformním snahám roku 1968.

4.2.2. Čas lásky a naděje

Historické drama režiséra Stanislava Strnada vzniklo na motivy románu Antonína Zápotockého *Rozbřesk*, inspirovaného osudem jeho babičky. Vypráví životní příběh Terezy, která se od mládí snaží vymanit z dělnického postavení a začlenit se do vyšších tříd, aby se nakonec angažovala při zrodu organizovaného dělnického hnutí v Čechách. Hlavní roli ztvárnila Eva Trejtnarová (dnes Hudečková).

Časopis *Film a doba* uveřejnil sedmistránkový rozhovor Zdeňky Hahnové s režisérem S. Strnadem a scénáristou P. Tordou.¹⁸ Po úvodu, narážejícího na režisérovu televizní angažovanost, jsou probírána obligátní témata jako okolnosti vzniku filmu či výběr obsazení. Dále rozhovor přibližuje náročnost zpracování románové podoby do podoby filmové a realizaci zasazení příběhu do historického prostředí. Z některých replik S. Strnada lze poměrně snadno vyčíst jeho levicové společenské zaměření.¹⁹

Podobné bylo i dvoustránkové interview redaktorky Zdeny Červenkové v časopisu *Kino*. Rozhovor probírá okolnosti vzniku filmu, složitost zpracování společensky závažné tematiky, odlišnost mezi dříve uvedenou televizní inscenací a novou filmovou podobou, důvody výběru Evy Trejtnarové do hlavní role, přesun od televizní činnosti režiséra k filmové, jeho žánrové vymezení a důvody, jež ho k němu vedou. Rozhovor nejeví žádné výrazné projevy propagandy.²⁰

Časopis *Záběr* přišel s jedním stránkovým rozhovorem s režisérem Strnadem. Z některých odpovědí je opět patrná režisérova politická tendence, jinak ovšem rozhovor nejeví výrazné propagandistické prvky. Řeší se v něm režiséřův odklon od komedie k dramatu, faktory zpracování vážné látky, ale také úspěch režisérova předchozího snímku *Můj brácha má prima bráchu*.²¹

V *Záběru* byla zveřejněna rovněž pozitivně vyznívající recenze filmu zabírající cca 3/5 titulní strany vydání. Většina příspěvků vyzdvihovala procitnutí hlavní hrdinky z nereálných snů a pochopení, že

¹⁸ HAHNOVÁ, Zdena. Čas lásky a naděje. *Film a doba*, 1976, 22, č. 3, s. 157–163.

¹⁹ Na jeden z dotazů odpovídá: "Příběhem Terezina života chceme ukázat především jedno: že cesta prostého člověka k socialismu je zákonitá ... šla cestou omylů, než si uvědomila, že společenské problémy nemůže vyřešit jedinec, že i ona sama je může řešit jenom po boku lidí své třídy." V jiné odpovědi říká: "filmové zpracování má tentýž cíl, který si stanovil Ant. Zápotocký. Chce dokázat, že naše socialistická současnost vyplynula z tvrdé dějinné logiky, tak jako z potřeby a nutnosti musela vzniknout strana, která si dala za cíl hájit zájmy utlačených a ponížených."

²⁰ ČERVENKOVÁ, Zdenka. Čas lásky a naděje. *Kino*, 1976, 31, č. 7, s. 8–9.

²¹ KOLÁŘ, Robert. Čas lásky a naděje v ateliéru číslo pět. *Záběr*, 1976, 9, č. 5, s. 3.

lepšího života dosáhne jen "společným bojem všech, jejichž naděje je rovněž společná."²² Ani zde tomu nebylo jinak.

Pravidelná rubrika *Záběru*, informující čtenáře o blížících se premiérách, přinesla v srpnu roku 1976 zprávu o uvedení filmu *Čas lásky a naděje*. I přes stručnost danou typem příspěvku je z něho patrná ideologická tendenčnost. Hrdinka dle tohoto obsahového popisu "nejprve, stejně jako ostatní chudí, chápe svůj osud jako nezměnitelný, ale když se stane členkou dělnického spolku, začne brzy vidět problémy dělníků – a tedy i své vlastní – v jiném světle. Pochopí nespravedlnost a neudržitelnost stávajícího společenského řádu a s nadějí se přidá k těm, kteří usilují o jeho přeměnu."²³

Velmi pozitivní recenzi uveřejnil J. Kliment v kulturní rubrice *Rudého práva*. Tentokrát zde chválí především výběr hereckého obsazení, stejně jako přístup režiséra k postavám a hloubku příběhu. Ačkoliv u J. Klimenta asi nelze počítat s příspěvky neoplývajícími ani náznakem propagandy, nevyznívá tato recenze tak silně tendenčně, jako tomu bylo v případě recenze *Bouřlivého vína*.²⁴

Většina příspěvků zdůrazňuje především proces uvědomění, k němuž hlavní hrdinku její životní zkušenosti "zákonitě" přivádějí – tedy procitnutí z "nereálných snů" o životě ve vyšších společenských vrstvách, a pochopení, že "nespravedlivý společenský řád" dokáže přeměnit jen společným úsilím příslušníků dělnické třídy.

4.2.3. Drsná planina

Jeden z prvních snímků režiséra a scénáristy Jaroslava Soukupa, natočený podle knihy R. Kalčíka a V. Janečka *V ruce samopal*, zachycuje atmosféru tříletého poválečného období v prostředí českého pohraničí. Na pozadí života odehrávajícího se v západočeské vesnici Planina jsou zde vykresleny osudy tří příslušníků Pohotovostního pluku SNB, jejichž role ztvárnili Jiří Bartoška, Ivan Vyskočil a Ladislav Potměšil.

Sledovaná periodika uveřejnila pouze dva rozhovory k filmu, oba s režisérem Soukupem. První rozhovor, dvoustránkový, přinesl časopis *Kino*. Po úvodu, v němž redaktorka Ladislava Karlíková zachycuje jeden okamžik natáčení, tu režisér popisuje těžkosti doby, v níž se příběh odehrává, epizodickou formu vyprávění příběhu, důvody výběru lokality či nutnost odborné pomoci při zpracování éry ostrahy státní hranice. V závěru pak autorka představuje režisérovi minulou tvorbu a

²² jpl. O naději, kterou uskutečnil dnešek. *Záběr*, 1976, 9, č. 22, s. 1.

²³ ZVONÍČEK, Petr. Zářijové premiéry. *Záběr*, 1976, 9, č. 18, s. 7.

²⁴ KLIMENT, Jan. Poctivá práce – dobrý výsledek. *Rudé právo*, 1976, 56, č. 227, s. 5.

jeho budoucí plány.²⁵

Druhý rozsáhlý rozhovor uveřejnil časopis *Film a doba*. V úvodu osmistránkového interview, doplněného čtyřmi velkoformátovými fotografiemi, autorka Alena Bechtoldová probírá ocenění filmu na XXII. MFF v Karových Varech, přibližuje tematiku filmu, jeho základní děj a způsob vyprávění příběhu. Vyzdvihuje zde zvládnutí filmařského řemesla a vyváženost důrazu na postavy. Rovněž seznamuje čtenáře s režisérovou filmografií. Většina rozhovoru se pak točí kolem režisérova dalšího snímku *Romaneto. Drsné planiny* se týkají jen tři odpovědi, v nichž je čtenář seznámen s důvody několikaleté prodlevy mezi ukončením režisérovy studií a natočením prvního celovečerního filmu, s jeho kladnými názory na úlohu dramaturgie, s důvody volby námětu či s těžkostmi při schvalování scénáře. Dále zde režisér prozrazuje, v čem vidí nedostatky svého filmu, řeší se také realizace v autentickém prostředí a s tím spojené realizační problémy.²⁶

Režisér J. Soukup, jenž byl činný hlavně po revoluci, kdy vešel ve známost zejména pro své ne příliš hodnotné vícedílné komedie *Kamarád do deště* a *Discopříběh*, nebyl politicky aktivní. Ani rozhovory s ním proto nevykazují žádné tendenční prvky.

Časopis *Záběr* přinesl celkem osm příspěvků týkajících se filmu *Drsná planina*, mezi nimiž se objevila kladná recenze, ukázka ze scénáře spojená s reportáží z natáčení a také několik komentářů. Propaganda je nejvíce patrná z příspěvku informujícího o probíhajícím natáčení filmu, jehož děj dle slov redaktora "zachycuje boj proti věrolůbům, převaděčům a diverzi, organizované ze Západu, zadržování narušitelů i osídlování opuštěných vesnic – zkrátka těžké podmínky, za nichž se rodil Sbor národní bezpečnosti."²⁷

Tendenčnost díla opět nejvýrazněji vyzdvihnul J. Kliment ve své recenzi v kulturní rubrice *Rudého práva*. *Drsná planina* je jeho slovy "film o hranici míru, o naší hranici, kterou se zbraní v ruce – protože to je nutné – chrání neohrožení mladí lidé, lidé uvědomělí, kteří tu dozrávají v muže, protože se tu přímo z tvrdého života a zkušeností učí, jak bojovat, jak stát bez uhýbání za socialismem ... Ti mladí chlapci tu v pohraničí rychle poznávali život. A protože mysleli jasně, orientovali se rychle. A stali se neprůchodnou hradbou socialismu."²⁸

Obsah filmu, stejně jako všechny možné aspekty jeho výroby komentuje – nijak zvláště tendenčně – redaktorka Eva Zaoralová ve *Svobodném slovu*. Dotýká se zde epizodické formy zpracování příběhu,

²⁵ KARLÍKOVÁ, Ladislava. Drsná planina. *Kino*, 1979, 34, č. 21, s. 6–7.

²⁶ BECHTOLDOVÁ, Alena. Rozhovor se scénáristou a režisérem Jaroslavem Soukupem o jeho prvních filmech. *Film a doba*, 1980, 26, č. 11, s. 624–631.

²⁷ KARLÍKOVÁ, Ladislava. Natáčí se. *Záběr*, 1979, 12, č. 6, s. 6.

²⁸ KLIMENT, Jan. Na západní hranici. *Rudé právo*, 1980, 60, č. 137, s. 5.

scénáristické stránky i hereckého obsazení, poukazuje na “dynamickou, vynalézavou a neokázalou” kameru a autentickou atmosféru.²⁹

Články obecně vyzdvihují především epizodické zpracování příběhu a náročnost realizace plynoucí z vystřídání všech ročních období ve filmu. Tendenční příspěvky zdůrazňují úlohu pohraničnicků při “ochraně” státních hranic.

4.2.4. Oddechový čas

Psychologické drama režiséra Jiřího Svobody *Oddechový čas*, zfilmované na motivy filmové povídky, vypráví příběh muže, konstruktéra říčních bagrů, který svůj život plně zasvětil práci. Tato skutečnost vede postupně k nelibosti spolupracovníků i k odcizení od členů rodiny. Určité životní události ho nakonec dovedou k uvědomění a ke změnám jeho dosavadních životních postojů. Hlavní postavu inženýra Ondráka zde ztvárnil populární herec Radoslav Brzobohatý.

Časopisy *Kino* a *Záběr* nabídly rozhovor s režisérem Svobodou. V prvně jmenovaném interview redaktora Ladislava Tunyse³⁰, zabírajícím jednu stranu časopisu *Kino*, byl nosným tématem hloubkový rozbor povahy hlavní postavy.³¹ Rozhovor zveřejněný v *Záběru*, zabírající necelou jednu stranu, seznámil čtenáře s důvody režisérovou volby prostředí, na jehož pozadí se příběh odehrává, je v něm na pravou míru uvedeno tematické vymezení filmu, dle autora nepřesně označovaného za „film s výrobní tematikou“, a opět se zabírá komplikovanou charakteristikou hlavní postavy.³² Článek naráží i na dobovou poplatnost snímku, jehož příběh je zasazen do výrobního prostředí a je proklamací oslavovaného technického a vědeckého pokroku.³³

Nedostatečné ztvárnění současnosti ovšem vytyká režisérovi a dramaturgii recenze uveřejněná v *Záběru*. Ačkoliv její autor Miroslav Courton uznává dobrý záměr režiséra, jde dle jeho slov v dramatu “o všechno možné a nakonec jen velmi okrajově o to hlavní, o postižení typického, obecného i

²⁹ ZAORALOVÁ, Eva. Filmová kronika z pohraničí. *Svobodné slovo*, 1980, 36, č. 126, s. 5.

³⁰ Novinář Ladislav Tunys využíval řadu pseudonymů, což dokládá skutečnost, že normalizační žurnalistika se potýkala s nezájmem novinářů působit pod dohledem ČÚTI. Jen v pěti sledovaných periodických publikoval Tunys pod jmény Robert Kolář, Jiří Novák či Zdeněk Matějček.

³¹ TUNYS, Ladislav. Být otevřený světu a lidem. *Kino*, 1978, 33, č. 8, s. 7.

³² KOLÁŘ, Robert. S režisérem Jiřím Svobodou o filmu *Oddechový čas*. *Záběr*, 1978, 11, č. 4, s. 3.

³³ Redaktor na téma komplikované povahy hlavní postavy uvádí: “Jeho lidská nevyváženost je v jistém smyslu příznačným rubem každé úzké specializace, jakou si vynucuje líc oslnivých technických zázraků. Bylo by ovšem pošetilé a neživotné stavět před našeho současníka vzor klasické harmonické osobnosti, která by se pohybovala stejně samozřejmě v přírodních vědách, technice, umění i sportu. Od těch časů se převratně změnil styl života, společenské podmínky; nastal bouřlivý a spontánní rozvoj vědy a techniky.”

zvláštního, co charakterizuje naše dnešní dny, náš život, každodenní radosti i prohry."³⁴ Negativnímu hodnocení je zde podroben scénář, kamera, efekty, ale také kulisy.³⁵

Stejně důvody k záporné kritice ve stručnosti uvádí i anotace J. Klimenta v *Rudém právu*, která vyšla v rámci článku o XVI. Festivalu českých a slovenských filmů.³⁶

Rozhovor s režisérem Svobodu přineslo také *Svobodné slovo*. V článku, stejně jako ve dříve zmíněných rozhovorech, je probírán složitý charakter hlavní postavy a okolnosti a důvody výběru představitele hlavní role. Příspěvek nevykazuje výrazné známky propagandy.³⁷

V souvislosti s *Oddechovým časem* je pozornost článků zaměřena hlavně na složitou charakteristiku povahy hlavního hrdiny. Rovněž je často poukazováno na neobvyklé prostředí, do něž je příběh zasazen. Jako jeden z mála tendenčních snímků je film předmětem i negativní kritiky.

4.2.5. Osvobození Prahy

Poslední díl historické trilogie³⁸, dvoudílné válečné drama režiséra Otakara Vávry³⁹, zachycuje události kolem květnového povstání roku 1945. Fakta ve filmu jsou značně tendenčně zkreslena, je zde především vyzdvihována úloha komunistů a přínos Rudé armády v této historické kapitole. Dle vlastních slov režiséra film sleduje "vznik nového myšlení a vliv historických okamžiků na převrat v tomto vyšlení, na odklon od Západu k Východu."⁴⁰

Časopis *Film a doba* uveřejnil dva příspěvky. Prvním z nich je šestistránkový rozhovor redaktorky Evy Hepnerové s režisérem Vávrou, doplněný třemi velkoformátovými fotografiemi. Je zde probírána metoda zpracování, pro něž režisér zvolil formu hraného uměleckého dokumentu, dále šířka záběru historických a společenských sil, nějakým způsobem zapojených do vzniku povstání, využití dobových dokumentárních záběrů, rizika zkreslení vzpomínek očitých svědků a účastníků povstání

³⁴ COURTON, Miroslav. Píšeme o filmu *Oddechový čas*. *Záběr*, 1978, 11, č. 9, s. 4.

³⁵ Recenzent k tomu uvádí: "Jestliže natáčíme film ze současnosti, je třeba z ní vycházet i při volbě interiérů, vybavení bytů i nemovitostí hrdinů. Lesk mahagonu, exkluzivnost a pestrost značek alkoholu, decentnost kování, ani mnohoprostorovost bytu v žádném případě na věrohodnosti nepřidávají. ... To platí i o luxusu "švýcarské" chaty, žlutém saubu... Naše skutečnost přece nepotřebuje lakovat na růžovo, nepotřebuje brýle mámení, nasazované divákovi, nepotřebuje ani zbytečné vymyšlení a zvraty hodné kouzelníka. Sama o sobě je natolik pestrá, přitažlivá, dynamická a poutavá, dramatická i lyrická, že nepotřebuje zbytečné vymyšlení."

³⁶ KLIMENT, Jan. Do hlavní role současnost. *Rudé právo*, 1978, 58, č. 60, s. 5.

³⁷ KOLÁŘ, Robert. *Oddechový čas* nikoliv pro režiséra J. Svobodu. *Svobodné slovo*, 1978, 34, č. 66, s. 11.

³⁸ První díl trilogie nese název *Dny zrady* (1973) a zachycuje okolnosti a následky mnichovských událostí, druhý díl má název *Sokolovo* (1974) a popisuje historii vzniku vojenské jednotky v SSSR a účast československých vojáků v bojích Rudé armády.

³⁹ Režisér, stejně jako spoluvůrce scénáře Miloslav Fábera, byl za celou trilogii vyznamenán státní cenou Klementa Gottwalda.

⁴⁰ HEPNEROVÁ, Eva. Od husitské trilogie k Osvobození Prahy. *Film a doba*, 1976, 22, č. 5, s. 272–277.

a událostí s ním spojených a v neposlední řadě náročnost přípravy.⁴¹ Podobně koncipován byl i rozhovor Evy Zaoralové ve *Svobodném slovu*.⁴²

Druhým je rozsáhlý, třináctistránkový materiál o O. Vávrovi, v němž šéfredaktor *Filmu a doby* Jiří Hrbas podrobně seznamuje čtenáře s veškerým dílem režiséra, přičemž to celé je zasazeno do souvislostí s dobou, ve které konkrétní díla vznikala. Článek je třetím dílem seriálu, jehož celkový rozsah činí 36 stran. V souvislosti s *Osvobozením Prahy* jsou zde parafrázovány Vávrovy repliky z výše jmenovaného rozhovoru.⁴³

Záběr přinesl ve sledovaném období celkem devět příspěvků věnovaných *Osvobození Prahy*. Redaktor Jiří Novák rozmlouval s vedoucím výroby Janem Syrovým o okolnostech natáčení, o náročném skloubení činností zahraničních štábů (sovětského a německého), přiblížili čtenáři obecně úlohu produkčního štábu při výrobě filmu, probrali také finanční stránku natáčení "tak rozsáhlého uměleckého projektu". J. Syrový v rozhovoru poukazuje na dokumentární přesnost, uměleckou účinnost, přesvědčivost a působivost vyobrazené historické události.⁴⁴

Záběr uveřejnil prostřednictvím článku redaktora Roberta Koláře také stránkovou reportáž z příprav natáčení jedné ze scén, zobrazujících boje o Staroměstskou radnici. Vyznění článku není výrazně tendenční.⁴⁵ Podobnou reportáž o rozsahu tří stran přineslo rovněž *Kino*.⁴⁶

Redaktorka *Záběru* A. Prosincová zveřejnila bezmála stránkový, rovněž neutrálně znějící rozhovor s vedoucím výroby filmu Ladislavem Kalašem. Po krátkém představení a po úvodních dotazech, v nichž s ním rozebírá jeho produkční minulost, znalostní a dovednostní povinnosti vedoucího výroby, se téma rozhovoru stáčí k *Osvobození Prahy*. Probírány jsou otázky výrobního zajištění filmu, zvýšená náročnost realizace oproti dvěma předchozím dílům, pomoc armády při natáčení, okolnosti výběru zahraničních herců, kteří ve filmu ztvárnili sovětské, německé a americké vojsko, či časová náročnost příprav.⁴⁷

Záběr přinesl čtenářům komentář o filmu a o jeho slavnostní premiéře, která se dle příspěvku uskutečnila při příležitosti 32. výročí osvobození Československa sovětskou armádou. Premiéry se

⁴¹ Tamtéž.

⁴² ZAORALOVÁ, Eva. Květnové povstání ve filmu. *Svobodné slovo*, 1976, 32, č. 56, s. 11.

⁴³ HRBAS, Jiří. Otakar Vávra. Scénárista a režisér III. *Film a doba*. 1976, 22, č. 6, s. 304–316.

⁴⁴ NOVÁK, Jiří. Umělecký dokument Osvobození Prahy. *Záběr*, 1976, 9, č. 10, s. 3.

⁴⁵ KOLÁŘ, Robert. Osvobození Prahy. Obraz 119. *Záběr*, 1976, 9, č. 13, s. 3.

⁴⁶ TVRZŇÍK, Jiří. Pražská zastavení roku 1976. *Kino*, 1977, 32, č. 8, s. 7–9.

⁴⁷ PROSINCOVÁ, Alexandra. O filmu Osvobození Prahy s vedoucím výroby Ladislavem Kalašem. *Záběr*, 1977, 10, č. 3, s. 3.

kromě několika vysokých politických a kulturních funkcionářů⁴⁸ zúčastnila také sovětská filmová delegace.⁴⁹ Komentář týkající se samotného filmu poukazuje na potřebu filmu "zůstat oběma nohama na půdě reality, co nejvíc se přiblížit skutečnému obrazu události"⁵⁰. Režisér Vávra dle autora příspěvku poznamenal, že "autoři filmu chtěli divákům vysvětlit a ukázat, jak se všechny tyto události skutečně odehrály, a vydat umělecké svědectví o povstání lidu a o našem osvobození, svědectví co nejpravdivější"⁵¹.

Představu o složitosti realizace filmu dává čtenáři komentář v časopisu *Kino*, označující *Osvobození Prahy* jako nejsložitější a nejnáročnější film v dějinách československé kinematografie a rovněž potvrzuje ideový záměr filmu, o němž autoři informovali novináře na tiskové konferenci předcházející natáčení. Autor zde popisuje složitost realizace na několika konkrétních případech, jako je například shánění autentických dobových předmětů, úprava Staroměstské radnice do polorozbořené podoby z roku 1945, zvládnutí davových scén ze strany produkce a dalších. Film je dle příspěvku ojedinělý důsledně požadovanou historickou věrohodností, "formou uměleckého dokumentu se pokouší před kamerou oživit skutečné události a historické osoby v jejich autentické podobě".⁵²

Krátký komentář z natáčení přineslo rovněž *Kino*. I zde je čtenář přesvědčován o pravdivosti vyobrazených událostí. Na základě filmu by si diváci navíc měli uvědomit, "proč a k čemu to všechno zlé bylo nakonec dobré."⁵³

J. Kliment uveřejnil dvě recenze filmu v *Rudém právu*. *Osvobození Prahy* v nich označuje za to největší a nejlepší, co dosud naše filmové umění vytvořilo. Je dle jeho slov filmovou freskou, přerůstající běžný rámec uměleckého díla. Vyzdvihuje zde především gigantický rozměr celého filmu a jeho nevidaně náročnou realizaci, vyžadující obrovské množství komparzistů, maket dobových předmětů, ale i celých budov, herců... Chválí napínavost a uměleckou stránku filmu. A samozřejmě zde velebí úlohu sovětské armády⁵⁴ a komunistů. Film je dle jeho slov "důstojným živým holdem

⁴⁸ Přítomni byli mimo jiných ústřední ředitel Čs. filmu Dr. Jiří Purš, ministr kultury M. Klusák či primátor hl. m. Prahy Z. Zuska.

⁴⁹ Slavnostní premiéra. *Záběr*, 1977, 10, č. 10, s. 1.

⁵⁰ rk. Film o osvobození Prahy. *Záběr*, 1977, 10, č. 10, s. 1.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² ev. Před prvním záběrem. *Kino*, 1976, 31, č. 5, s. 6–7.

⁵³ ZM. Historie se neopakuje. *Kino*, 1976, 31, č. 14, s. 8–9.

⁵⁴ Obzvláště oslavné je především jeho tvrzení, že "je to film o tom nejcennějším z naší tehdejší i dnešní skutečnosti: film o bratrství zpečetěném krví, bratrství československo-sovětském. Je to film ... o našich osvoboditelích, o sovětských vojácích, o našich bratřích, jejichž tanky jsme tak nadšeně vítali v Praze onoho nezapomenutelného rána 9. května 1945. Umělcům se podařilo to, co se zdálo neuskutečnitelné: vytvořit, oživit onu tehdejší nezapomenutelnou atmosféru štěstí a radosti z vítězství, radosti z toho, že jsme zvítězili nad nejstrašnějším nepřitelem. Radosti soudružství."

všem těm, kdo se svým dílem zasloužili o naši svobodu i o náš současný a budoucí život."⁵⁵

Svobodné slovo přineslo recenzi E. Zaoralové. Není sice tak oslavná jako výše jmenovaná, ale rovněž přisuzuje zásluhy za konec války pouze Rudé armádě a komunistům. Stejně jako většina příspěvků poukazuje na výjimečně náročnou realizaci filmu a na formu uměleckého dokumentu, k jehož tvorbě byly kromě obrovského množství lidí a rekvizit využity rovněž historické dokumenty, výpovědi svědků či úryvky z Vávrova dokumentu *Cesta k barikádám*, který vznikl při reálném osvobození Prahy.⁵⁶

Jak je z textu patrné, příspěvky věnované *Osvobození Prahy* zdůrazňují především obrovský rozměr filmu a s ním spojenou náročnou realizaci. V duchu doby periodika přisuzují zásluhy za úspěšné povstání naprosto bezvýhradně Rudé armádě a komunistům.

4.2.6. Tam, kde hnízdí čápi

Dvoudílné drama režiséra Karla Steklého zachycuje patnáctileté období v životě mladého skláře, komunisty a řadového vesnického funkcionáře Štěpána Urbana. Ten je okresním výborem KSČ vyslán do vesnice Údolná se stranickým úkolem pomoci kolektivizaci a založit zemědělské družstvo. Musí se potýkat s nepříjemnostmi počínajícími nevlídným přijetím zdejšími zemědělci, aby nakonec svůj úkol úspěšně splnil. Film vznikl na motivy románu Bohumila Nohejla *Velká voda*. Hlavní úlohu v něm ztvárnil Jiří Krampol.

Časopis *Kino* uveřejnil dvoustránkový rozhovor s režisérem K. Steklým.⁵⁷ Ten v rozhovoru ochotně přiznává, že natočením filmu splnil stranický úkol. Dále mimo jiné vysvětluje své důvody pro volbu předlohy, rozebírá práci ve střížně a hovoří o poetické rovině filmu, do níž se snažil filmovanou látku povýšit.⁵⁸

Lehce tendenčně zní i reportáž časopisu *Záběr*. Redaktor Jiří Novák v ní poukazuje na správné směřování úsilí hlavního hrdiny, jehož cesta je dle jeho slov cílevědomá a prodchnutá myšlenkami

⁵⁵ KLIMENT, Jan. Osvobození Prahy. Důstojný film, strhující umělecké dílo. *Rudé právo*, 1977, 57, č. 107, s. 5.

⁵⁶ ZAORALOVÁ, Eva. Dějiny na filmovém plátně. *Svobodné slovo*, 1977, 33, č. 106, s. 5.

⁵⁷ Režisér Karel Steklý byl disciplinovaným členem KSČ, za což byl často odměňován a umělecky protěžován. Kromě několika politicky exponovaných snímků ovšem natočil i řadu poměrně kvalitních a divácky atraktivních děl (mezi ta se počítají například *Slasti Otce vlasti* či *Dobrý voják Švejk*).

⁵⁸ MATĚJČEK, Z. Tam, kde hnízdí čápi. *Kino*, 1975, 30, č. 20, s. 6–7.

socialismu. Divák hrdinovi "bude věřit a rád podstoupí s ním jeho zápas o novou tvář naší společnosti."⁵⁹

V *Záběru* vyšly rovněž dva rozhovory s filmovými představiteli, okrajově se dotýkající také filmu *Tam, kde hnízdí čápi*. V prvním z nich herec Jan Skopeček, představitel předsedy ZO KSČ Zlocha, charakterizuje děj a poslání díla, jež dle jeho slov zachycuje "politický boj za socializaci vesnice při zakládání jednotných zemědělských družstev v díle prvním a zápas s kariérismem a politickým avanturismem v druhém. ... film oslavuje prostého, obyčejného, dělného člověka, který tvoří dějiny této země."⁶⁰ V podobném duchu odpovídá také představitel hlavní postavy J. Krampol v druhém rozhovoru.⁶¹

Poněkud kriticky vyznívá recenze J. Klimenta v *Rudém právu*. Film, jakkoliv je socialistický, dle jeho slov "nedostihuje myšlenkově a politicky kvalitu románu. Přece jenom trochu zjednodušuje onu třídní srážku ... která se udála i na vesnici, a důvody objasňuje velmi málo."⁶²

Příspěvky obecně chválí směr, jakým se hlavní hrdina, obyčejný a prostý dělník, vydává – že zápasí s kariérismem, že svádí boj, podložený myšlenkami socialismu, o kolektivizaci vesnice, o novou tvář společnosti.

4.2.7. Temné slunce⁶³

Bezmála dvě a čtvrt hodiny dlouhé vědecko-fantastické drama režiséra Otakara Vávry⁶⁴, které přejala základní fabuli Čapkova románu *Krakatit*, je jakousi sondou do blízké budoucnosti, varující nás na podkladě hrozby neutronové války před imperialistickou zkázu. Hlavní postavu mladého fyzika Prokopa, atomového vědce a objevitele prahmoty, zde ztvárnil Radoslav Brzobohatý, v ostatních rolích se vedle českých herců objevili také herci z Polska, Maďarska a NDR. Dle vlastních slov režiséra

⁵⁹ NOVÁK, Jiří. Tam, kde hnízdí čápi. *Záběr*, 1975, 8, č. 19, s. 6.

⁶⁰ GOLDWEINOVÁ, Daniela. Úrodná léta Jana Skopečka. *Záběr*, 1975, 8, č. 22, s. 7.

⁶¹ KOLÁŘ, Robert. S Jiřím Krampolem po skončení natáčení. *Záběr*, 1976, 9, č. 4, s. 8. J. Krampol zde o své postavě uvádí: "Můj hrdina přichází na vesnici jako mladý sklář, který nemá vůbec žádné zkušenosti v zemědělské práci, ale dostal stranický úkol založit zemědělské družstvo. Chápal jsem jeho poslání jako obdobu vysílání politických komisařů na vesnici v Sovětském svazu na přelomu dvacátých a třicátých let, kdy tito lidé odcházeli do neznáma, a přes všechny dílčí chyby dosáhli, že vesnické hospodářství bylo kolektivizováno. Také Štěpán Urban tento úkol se ctí splní, i když se v závěru filmu dostane do rozporu se společností, ačkoliv v jeho úmyslu je jen dobro kolektivu."

⁶² KLIMENT, Jan. Pokus o složitý obraz. *Rudé právo*, 1976, 56, č. 131, s. 5.

⁶³ Původně byl film propagován pod názvem *Černé slunce*.

⁶⁴ O. Vávra byl od mládí levicově zaměřen a komunistickým režimem značně protěžován. Vzhledem k jeho možnosti filmovat za všech režimů 20. století je považován za jednoho z nejkontroverznějších režisérů. Jeho umělecká činnost mu přinesla řadu ocenění, mj. titul Zasloužilého i Národního umělce, Řád práce, Státní cenu Klementa Gottwalda či Řád republiky.

film "není doslovnou dramatisací *Krakatitu*, ale volným zpracováním na úrovni a v situaci dnešní politiky i vědy."⁶⁵

Časopis *Film a doba* přinesl čtyřstránkový rozhovor s O. Vávrou, v němž umělec dopodrobna vysvětluje poslání filmu. Článek začíná citací z výpovědi atomového vědce a po úvodních odstavcích se již režisér i redaktorka Alena Bechtoldová pouštějí do složité charakteristiky, která může být pro diváky s chladnějším přístupem k vědecko-fantastickému žánru poněkud nesrozumitelná. Pojmenoval zde i hrozbu tehdejšího kapitalismu jakožto systému, jež již "nikdo neřídí. Naopak, lidé jsou zde zahrnuti tímto systémem, který si vymysleli. Těžko také dokáží od něj upustit; lze jej jen porazit... Způsob jejich života, to je výpočet. Výpočet elektronických mozků, který přikazuje, co a jak provést. Lidé přestávají myslet za sebe a myslí tak, jak je vypočten jejich způsob života. Nejnovější informace o této situaci nám dávají okusit, jaké odtud hrozí nebezpečí... terorismus nás poučuje o tom, kam až – v základě devalvace hodnot – toto nebezpečí může sahat. Obrovský vědecký objev ve velikosti golfového míčku v rukou těchto lidí může znamenat nejen ovládnutí jednoho státu, ale možnost ovládnutí světa, byť v krajním případě jeho zničením."⁶⁶

Ve stejném vydání pak *Film a doba* uveřejnil i devítistránkovou ukázkou ze scénáře, jejíž úvod tvoří stránkový detailní popis filmového děje.⁶⁷

Záběr přinesl zhruba v polovině natáčení stránkový rozhovor s vedoucím 6. dramaturgické skupiny FSB a zároveň dramaturgem vznikajícího filmu Karlem Valterou. Myšlenkou režiséra dle něj bylo "dramaticky se vyjádřit k dnešnímu rozložení sil ve světě."⁶⁸ Mimo to byly v rozhovoru probrány činnosti jeho skupiny, změny nového dramatu oproti dříve zfilmované televizní verzi *Krakatitu*, spekulace o reálných možnostech objevení ničivé látky či důvody rozložení dramatu do dvou dílů.

V jiném vydání *Záběru* byla uveřejněna stránková reportáž. Přinesla svědectví z natáčení jedné z dramatických scén filmu, v níž dochází k demonstraci hippies, kteří chtěli vyjádřit svůj nesouhlas s poměry "jakéhosi nejmenovaného imperialistického státu"⁶⁹ a pomoci tak k odvrácení atomové války.

Recenze filmu vyšla v *Záběru* v rámci článku o filmech uvedených při slavnostním zahájení XXII. MFF v Karlových Varech. I zde je vyjádřena obava z nebezpečí hrozícího ze západu. Více než 30 let po

⁶⁵ BECHTOLDOVÁ, Alena. Rozhovor s národním umělcem Otakarem Vávrou o filmu Černé slunce. *Film a doba*, 1979, 25, č. 10, s. 542–545.

⁶⁶ BECHTOLDOVÁ, Alena. Rozhovor s národním umělcem Otakarem Vávrou o filmu Černé slunce. *Film a doba*, 1979, 25, č. 10, s. 542–545.

⁶⁷ ŠOTOLA, Jiří a Otakar VÁVRA. Černé slunce. *Film a doba*, 1979, 25, č. 10, s. 546–555.

⁶⁸ KARLÍKOVÁ, L. Černé slunce. *Záběr*, 1979, 12, č. 18, s. 3.

⁶⁹ KOLÁŘ, Robert. Černé slunce stále hrozí. *Záběr*, 1979, 12, č. 24, s. 3.

natočení televizní verze *Krakatitu* "je s ještě větší naléhavostí třeba apelovat a připomínat, že lidstvu stále hrozí smrtelné nebezpečí; militaristické kruhy totiž nepřestaly vyvíjet a zavádět nové, ještě ničivější zbraně, které by dokázaly vyhladit veškerý život na naší planetě."⁷⁰

Představitel hlavní role poskytl *Záběru* rozhovor, v němž s redaktorem Robertem Kolářem rozmlouval mimo jiné i o *Temném slunci*.⁷¹ V rozhovoru je probírán jeho vztah k režisérovi, důvody, proč herec nenavštěvuje pracovní promítání denních prací, jeho výchozí pozice pro ztvárnění role inženýra Prokopa s přihlédnutím ke skutečnosti, že již jednou byl román *Krakatit* zfilmován, a to stejným režisérem, jako tentokrát, a důvody, proč se zřídka objevuje v komediálních rolích.⁷²

Komentář na téma *Temného slunce*, přinesl čtenářům časopis *Kino*. Připravila jej A. Bechtoldová, již dříve rozmlouvající s O. Vávrou pro časopis *Film a doba*. Článek je v podstatě přepracovanou verzí dříve uvedeného rozhovoru. Jedna ze záporných postav filmu, neteř miliardáře, šéfa laboratoří v Atlantiku, Kris, vykreslující ve filmu onu imperialistickou hrozbu, je zde popsána jako žena, která "touží po vlastní moci, aniž si je vědoma jakékoli perspektivy, jakéhokoli vztahu k čemukoli, natož k člověku, k lidstvu..."⁷³ Autorka ve svém článku označuje *Temné slunce* jako jeden z největších projektů československé kinematografie.

Kino přineslo ve sledované době ještě jeden komentář.⁷⁴ Nebylo v něm v podstatě řečeno nic nového oproti předchozím příspěvkům, opět srovnává *Temné slunce* s předchozím zpracováním *Krakatitu* i se samotnou předlohou a opět se snaží dramatickou formou komentovat filmový děj a hlavní postavu. Z dnešního pohledu možná trochu úsměvně popisuje závěrečnou filmovou scénu.⁷⁵

Za umělecky náročné a hluboké dílo označuje *Temné slunce* recenze ve *Svobodném slovu*. Zde si autor Zdeněk Zaoral dovolil i lehkou kritiku zpracování některých scén, a to především pro jejich

⁷⁰ FRÜHAUF, Jiří. *Temné slunce*. *Záběr*, 1980, 13, č. 14–15, s. 3.

⁷¹ R. Brzobohatý byl poměrně často obsazován do tendenčních snímků, z nichž některé byly i ve své době negativně kritizovány (jako již dříve zmíněný *Oddechový čas*). Vysvětlením jeho časté angažovanosti v těchto snímcích je možná jeho tvrzení, že "někdy je těžké odmítnout, člověk taky vždycky nemusí rozpoznat pravé hodnoty. ... Úroveň mnohých scénářů je opravdu špatná, na druhé straně ovšem člověka děsí myšlenka na nečinnost a na plynoucí čas."

⁷² KOLÁŘ, Robert. Hledání Prokopa a dalších postav Radoslava Brzobohatého. *Záběr*, 1980, 13, č. 3, s. 8.

⁷³ BECHTOLDOVÁ, Alena. *Temné slunce a svět Krakatitu*. *Kino*, 1980, 35, č. 5, s. 8–9.

⁷⁴ VONDRA, Václav. *Temné slunce: Vávrovo memento*. *Kino*, 1980, 35, č. 13, s. 4–5.

⁷⁵ Autor ji zde popisuje jako otřesnou, fantasmagorickou vizi: "scény, kdy Prokopův někdejší přítel Tomeš je ve službách Atlantiku "s výzkumy konečně hotov" – a dá povel k výbuchu. Sekvence, při níž běží divákovi mráz po zádech: automobilky, chrlící vozy, v nichž už nikdo nepojede. Rotačky s novinami, jež si už nikdo nepřečte. Housky, zasypávající z pásu mrtvého pekaře. A krysy, vylézající z kanálů – jediní tvorové, kteří v podzemí dokázali výbuch přežít."

nedůvěryhodnost. Kritizuje zde rovněž nedostatečnou práci s komparzem. Výrazné tendenční zaměření není z článku patrné.⁷⁶

Společným prvkem většiny příspěvků bylo srovnání filmu s jeho románovou předlohou a také s jeho předchozím televizním zpracováním, které bylo rovněž výsledkem práce O. Vávry. Redaktoři zdůrazňovali hrozbu skrytou v kapitalistickém systému a bezcitnost a sobectví kapitalistů.

4.2.8. Tichý Američan v Praze

Špionážní drama režisérské dvojice Josef Mach a Štěpán Skalský, natočené na motivy skutečné události, vypráví příběh o odhalení špionážní sítě v době před únorovým komunistickým pučem. Americký diplomat Charles Barton je tím, kdo "z pozadí rozehrává šachovou partii, která má rozhodnout o dalších osudech Československa."⁷⁷ – "tichým Američanem". "Západu je zde přičteno nejen budování špionážních sítí, ale také spojenectví s bývalými nacisty a jejich přísluhovači."⁷⁸ Na pozadí tohoto příběhu se rozvíjí také komplikovaný vztah dvou členů mládežnické odbojové skupiny "Ztracenky" Jiřího a agentky Mileny, kteří se setkávají po dlouhém odloučení.

Záběr uveřejnil krátký rozhovor na téma snímku *Tichý Američan v Praze* s režisérem Š. Skalským, jenž byl po roce 1968 vyloučen z KSČ. Jeho výpovědi nevyznívají tendenčně. Dle jeho explikace uvedené v rámci recenze časopisu *Záběr* se spíše než obraz společensko-politického konfliktu snažili vyzdvihnout především otázku lidských vztahů.⁷⁹ V úvodu rozhovoru ovšem redaktor Luděk Čermák objasňuje, že po událostech roku 1948 stačilo "málo k tomu, aby (tyto události) leckoho strhly do propasti. Toho, kdo včas nerozpoznal dějinný běh, kdo se nedokázal postavit na správnou stranu barikády."⁸⁰

Silně tendenční a již tradičně údernou recenzi uveřejnil J. Kliment v kulturní rubrice *Rudého práva*. Film má dle jeho slov podat "konkrétní obraz třídního boje, jak jsme jej museli prožít u nás, když se náš lid rozhodl jít svou cestou, jít cestou lidové demokracie a potom socialismu. A Milenina lidská tragédie jen dokresluje to, jak končí slabý člověk, který se ocitl v síti nepřitele jako v síti pavoučí, jak

⁷⁶ ZAORAL, Zdeněk. Aktualizovaný Karel Čapek. *Svobodné slovo*, 1980, 36, č. 240, s. 5.

⁷⁷ FRIDRICHOVÁ, Hana. Tichý Američan (a Barbara Brylská) v Praze. *Kino*, 1977, 32, č. 13, s. 8–9.

⁷⁸ PTÁČEK, Luboš. *Panorama českého filmu*. Olomouc : Rubico, 2000. 514 s.

⁷⁹ ČERMÁK, Luděk. Píšeme o filmu Tichý Američan v Praze. *Záběr*, 1978, 11, č. 5, s. 4.

⁸⁰ KOLÁŘ, Robert. Tichý Američan v Praze. *Záběr*, 1977, 10, č. 14, s. 3.

dopadne ten, kdo zradil sám sebe a přibouchl za sebou dvířka tak, že už pro něho není cesta zpátky."⁸¹

Na příkladu příběhu z období po roce 1948 redaktoři varovali ty, kdo se chystali postavit na "špatnou" stranu, před negativními a nenávratnými dopady svého počínání.

4.2.9. Tobě hrana zvonit nebude

Drama *Tobě hrana zvonit nebude* je jedním z těch, která připomínají období kolem roku 1968. Autor původní divadelní hry i režisér filmu v jedné osobě, Vojtěch Trapl⁸², dost možná nejvíce politicky angažovaný a režimu posluhující režisér ze všech, zfilmoval příběh ženy bojující za "spravedlnost" vůči komunistům ohrožovaným "pravičáky", a to navzdory neslučitelnosti tohoto jejího počínání s poklidným fungováním její rodiny.

Propagandistický záměr ve filmu potvrzuje V. Trapl v rozhovoru pro časopis *Kino*, kde říká, že "je třeba hledat a najít takové ztvárnění, které by zapůsobilo na diváka a – řekněme si upřímně – někdy i doslova pohnulo nánosy kamení a všelijakých sutí, usazených v myslích a srdcích lidí. Je třeba přimět je k novým pohledům na skutečnost, na život, na svět. Získat je, aby zahořeli pro ideály, aby si uvědomili, co je v životě nejdůležitější."⁸³ Článek, dále probírá pocity režiséra coby debutanta v oblasti hraného filmu, jeho hodnocení průběhu natáčení a důvody volby hereckého obsazení.

Traplova explikace se objevuje i v příspěvku informujícím čtenáře o blížící se premiéře. Režisér si zfilmováním příběhu splnil svůj záměr "vyložit morální kodex socialistické společnosti, aby divák pochopil, co je to socialistický humanismus."⁸⁴

Jak jinak než bezvýhradně kladně hodnotí film recenze J. Klimenta v *Rudém Právu*. Mimo velebení režisérské práce i režiséra samotného zde chválí i charakter hlavní postavy, dramatičnost a napínavost obsahu, zachycení atmosféry "realistickou" kamerou. Traplův film podle jeho slov "klade otázku překonávání soukromých zájmů ve prospěch zájmu společenského, v zájmu pokroku. Je to film

⁸¹ KLIMENT, Jan. Napínavá, ale hluboká podívaná. *Rudé právo*, 1978, 58, č. 28, s. 5.

⁸² V. Trapl hned po porážce nacismu začal zastávat vysoké funkce v Čs. filmu. Stál v čele filmových ateliérů a laboratoří na Barrandově, Krátkého filmu Praha a vedl Studio pro úpravu zahraničních filmů. Organizačně i tvorbou se podílel na normalizaci, která mu přinesla post vedoucího dramaturgické skupiny FSB. V té spolupracoval o tom, co se točit bude a co nikoliv. Na jeho neblahý vliv způsobený jeho stranickou činností poukazuje J. Kliment ve své recenzi k filmu *Tobě hrana zvonit nebude*, v níž označuje režiséra za značně talentovaného, který "vede herce s jistotou, kterou mu zřejmě dává vnitřní přesvědčení, vnitřní stranická angažovanost, již dokázal potom přenést i na ostatní své spolupracovníky." Dokladem jeho bezvýhradného přesvědčení je mimo ostatních jeho činů a výroků také jeho článek, komentář, jenž vyšel v *Rudém právu* při příležitosti uvedení jeho snímku *Vítězný lid* do kin, proklamující jeho postoj k únorovým událostem. Zvětšenou kopii tohoto příspěvku tvoří příloha č. 1 této práce.

⁸³ (r). Tobě hrana zvonit nebude. *Kino*, 1975, 30, č. 2, s. 3–4.

⁸⁴ ZVONÍČEK, Petr. Zářijové premiéry. *Záběr*, 1975, 8, č. 18, s. 7.

bojující proti měšťáctví v nás a je to film bojující stranicky."⁸⁵ Největší klad filmu tak autor vidí "v jeho jasné stranickosti, v jeho humanismu, v jeho vášnivé obhajobě spravedlnosti a čistoty vztahů mezi lidmi."⁸⁶

O úspěších československé kinematografie na zahraničních mezinárodních filmových festivalech informoval čtenáře komentář v *Rudém právu*, který především poukázal na problém bojkotu dovozu československých filmů kapitalistickými kinematografiemi, vedoucího k vytváření bariéry proti šíření děl ze socialistických zemí. Autor Tugan Veselý zde vyjadřuje naději, že se tato situace změní po uplynulé konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, jelikož je dle něj "stále jasnější, že socialistická kultura, a proto i naše filmy jsou pro diváka v kapitalistických zemích stále přitažlivější. Je přesycen špatnou morálkou, sadismem a jinými tendencemi soudobé zkomercializované kapitalistické kinematografie. Právě proto chce vidět objektivně historii i současnost a možná se i zasmát, protože to vše jsou hodnoty obecně platné a sdělné."⁸⁷ Film *Tobě hrana zvonit nebude* je zde zmíněn v souvislosti s mezinárodním festivalem v San Sebastianu ve Španělsku, kde dle autora získal velkou publicitu a uznání mezinárodní poroty CIDALC.

Film byl rovněž zmíněn v rámci článku shrnujícího výsledky Festivalu českých a slovenských filmů v Brně. Příspěvek připomíná "nový, závažný" úkol, jež normalizační kinematografii uložil XV. sjezd KSČ. Nesmí se již spokojit "s tím, aby současnost byla zachycována jenom vnějškově, a aby nebyla do hloubky pochopena a vystižena úloha komunistické strany v naší době, v naší společnosti a ve vývoji a rozvoji jednotlivce i kolektivů."⁸⁸ Autor článku, tehdejší šéfredaktor *Filmu a doby* Jiří Hrbas, chválí filmaře za to, že se přihlásili k politice strany a značně se zasadili o rozvoj socialistického filmu. Poukazuje na objevující se rysy tvůrčí metody socialistického realismu, stranickosti a lidovosti.

Redaktoři v souvislosti s filmem zdůrazňovali filmové vystižení mravních zásad socialistické společnosti, socialistického humanismu, obhajoby spravedlnosti a stranickost filmu. Kladnému hodnocení byla několikrát podrobena představitelka hlavní role Jiřina Petrovická.

4.2.10. Vítězný lid

Historické drama režírované Vojtěchem Traplem, dle některých dobových periodik "umělecký dokument", nabízí tendenční pohled na únorové události roku 1948. Zkoumaná periodika mu věnovala prostor celkem v deseti příspěvcích, z nichž dva tvořily rozhovory s režisérem.

⁸⁵ KLIMENT, Jan. Tobě hrana zvonit nebude. *Rudé právo*, 1975, 55, č. 214, s. 5.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ VESELÝ, Tugan. Úspěchy za hranicemi. *Rudé právo*, 1975, 55, č. 256, s. 5.

⁸⁸ HRBAS, Jiří. Brněnská bilance 76. *Film a doba*, 1976, 22, č. 5, s. 278–281.

Stránkový rozhovor v *Záběru* je doplněn reportáží z natáčení scény, která zobrazuje projev Klementa Gottwalda na Staroměstském náměstí a demonstraci komunistů. Autor Robert Kolář zde cituje režiséra, dle jehož slov prý filmový kompars skandoval Gottwaldovo jméno a souhlasně tleskal jeho slovům jaksi samozřejmě, bez jakýchkoliv instrukcí. Režisér v odpovědích mimo jiné uvádí, že byl sám Února účasten v řadách lidových milicí. Hovoří o svém kladném vztahu k historii a o pohnutkách vedoucích ho k natočení filmu. Únor je dle jeho slov událostí, jíž "končí starověk a může se otevřít skutečný nový věk"⁸⁹, přičemž tuto možnost mohou realizovat všichni – jak ti, kteří vedou, tak ti, kdo jsou vedeni – a "záleží na tom, kdo stojí v čele ... Tenkrát to byl Klement Gottwald, moudrý státník, ale záleží také třeba na dělnických funkcionářích."⁹⁰ Režisér v rozhovoru dlouze velebí činnost a cituje komunistického prezidenta, i ve filmu prý svůj zájem soustředil "ve smyslu historické pravdy na osobnost Klementa Gottwalda, člověka moudrého, rozvážného státníka, velkorysé osobnosti s jasnou koncepcí a čistým charakterem."⁹¹ V závěru pak autor předkládá režisérovu filmografii a poukazuje na politické zaměření jeho tvorby a na ocenění, jehož se mu dostalo od ústředního ředitele Čs. filmu dr. Jiřího Purše za jeho angažovanou tvorbu.

Časopis *Kino* přinesl rozhovor spíše na téma umělecké stylizace při tvorbě filmu. Nevyznívá tedy tolik tendenčně jako výše zmíněný příspěvek, až do svého závěru, kdy se autorka A. Bechtoldová dotazuje na poslání filmu. Režisér chtěl dle své odpovědi filmem naučit lidi myslet, což je ve společnosti, která má sklony k pohodlné konzumaci a v níž řadu lidí myšlení bolí, obtížným úkolem.⁹²

Recenze J. Klimenta v *Rudém právu* je doplněna fotografií z filmu, která vznikla podle vzoru známé fotografie z projevu K. Gottwalda. Autor zde přiznává společenskou objednávku filmu vedením kinematografie a chválí mladé lidi pro jejich údajný zájem o toto dílo. Dále zde rozebírá metodu zpracování a poukazuje na některé odlišnosti filmem vyobrazovaných událostí oproti skutečnosti.⁹³

Komentář doplněný tendenční explikací režiséra Trapla⁹⁴ uveřejnilo *Svobodné slovo*. E. Zaoralová zde přibližuje základní dějovou linii, poukazuje na nutnost tvůrců filmu spolupracovat s historiky a

⁸⁹ KOLÁŘ, Robert. Režisér Vojtěch Trapl natáčí film Vítězný lid. *Záběr*, 1977, 10, č. 11, s. 3.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² BECHTOLDOVÁ, Alena. Vítězný lid. *Kino*, 1978, 33, č. 4, s. 8–9.

⁹³ KLIMENT, Jan. Vítězný lid. *Rudé právo*, 1978, 58, č. 46, s. 5.

⁹⁴ Trapl zde říká: "Únorové téma považuji nejen za téma historické, ale i za téma, jež má co říci naší současnosti. Právě vítězství dělnické třídy pod vedením Klementa Gottwalda vpravdě otevřelo cestu k socialismu a stalo se současně jakousi střílkou na kompas, jež ukazovala jedinou správnou cestu. ... Jakmile jsme se od ní sebeméně odchýlili, začínali jsme bloudit, ale jakmile jsme se vrátili na trasu, kterou únorové vítězství vytyčilo, praxe ukázala, že jdeme po správné cestě."

politiky, režisér zde vysvětluje důvody výběru představitele hlavní postavy, K. Gottwalda, jehož ve filmu ztvárnil slovenský herec Július Pántik.⁹⁵

K filmu *Vítězný lid* bylo uveřejněno vůbec nejvíce rozhovorů ze všech sledovaných filmů, drtivá většina z nich s režisérem V. Traplem. Ten byl značně politicky angažován, proto jsou i jeho repliky výrazně tendenční. Často v nich poukazuje na z jeho pohledu bezvýhradně kladnou postavu K. Gottwalda. Vyzdvihována je rovněž úloha dělnické třídy při únorovém převratu.

4.3. Mediální reprezentace politicky angažovaného filmu v periodickém tisku z hlediska kvantitativní

Pro kvantitativní analýzu bylo vybráno 16 politicky angažovaných snímků. Analýza vychází z metaanalýzy dat zahrnutých do filmografické publikace *Český hraný film V, 1971–1980*, která zpracovala údaje týkající se všech zjištěných hraných filmů české výroby. U každého z těchto filmů je uvedena i jeho kompletní bibliografie.

Cílem analýzy je kvantitativní srovnání mediální reprezentace jednotlivých angažovaných filmů. Kapitola přináší základní kvantitativní údaje poskytující představu o rozsahu mediální reprezentace angažovaných filmů. Širší představu pak poskytnou grafické záznamy, tvořící přílohu číslo 2 této práce.

4.3.1. Vymezení zpracovávaného materiálu

4.3.1.1 Angažované filmy vyrobené mezi lety 1975–1980

Analýzou prošlo následujících 16 angažovaných filmů (seřazené jsou dle termínu premiéry, uvedeného v závorce): *Tobě hrana zvonit nebude* (září 1975), *Tam, kde hnízdí čápi* (březen 1976), *Bouřlivé víno* (duben 1976), *Osvobození Prahy* (květen 1976), *Čas lásky a naděje* (září 1976), *Běž, ať ti neuteče*, *Oddechový čas* (duben 1977), *Tichý Američan v Praze* (leden 1978), *O moravské zemi*, *Vítězný lid* (únor 1978), *Drsná planina*, *Julek* (květen 1980), *Paragraf 224* (červen 1980), *Rukojmí v Bella Vista* (červenec 1980), *Na koho to slovo padne*, *Temné slunce* (září 1980).

4.3.1.2 Filmová periodika vycházející mj. v letech 1975–1980

Československá kinematografie v zahraničním tisku, *Film a doba*, *Filmový přehled*, *Kino*, *Scéna*, *Záběr*

⁹⁵ ZAORALOVÁ, Eva. Film věnovaný únoru. *Svobodné slovo*, 1978, 34, č. 41, s. 7.

4.3.1.3 Deníky vycházející mj. v letech 1975–1980

Brněnský večerník, Jihočeská pravda, Lidová demokracie, Mladá fronta, Nová svoboda, Obrana lidu, Ostravský večerník, Pochodeň, Práce, Pravda, Průboj, Rovnost, Rudé právo, Svoboda, Svobodné slovo, Večerní Praha, Zemědělské noviny

4.3.1.4 Ostatní periodika vycházející mj. v letech 1978–1980

Ahoj na sobotu, Československý voják, Dikobraz, Hlas revoluce, Květy, Mladý svět, Nedělní Obrana lidu, Ostravský kulturní měsíčník, Svět práce, Svět socialismu, Svět v obrazech, Tvorba, Učitelské noviny, Vlasta

4.3.2. Metoda sběru dat

Pro každý z filmů byla vytvořena tabulka, do níž byla zaznamenána veškerá mediální reprezentace v periodickém tisku v určitém časovém rozmezí. Počátek tohoto rozmezí byl stanoven vždy prvním příspěvkem uvedeným k danému filmu. Konec intervalu byl stanoven vždy tím příspěvkem, po němž v následujících šesti měsících žádný další nevyšel. Do analýzy byly zahrnuty všechny příspěvky, které se buď zcela, částečně, anebo alespoň okrajově týkaly daného filmu. Záznamy o jednotlivých příspěvcích k danému filmu byly vždy dle data vydání příspěvku seskupovány do konkrétních časových jednotek. Tyto časové jednotky představují jednotlivé kalendářní měsíce. Do analýzy byla zahrnuta pouze česká periodika. Záznamy o příspěvcích ze zahraničního periodického tisku, včetně slovenského, nejsou součástí analýzy. Souhrn zpracovaných dat je obsahem přílohy č. 2 této práce.

4.3.3. Celkové kvantitativní srovnání mediální reprezentace politicky angažovaných filmů v periodickém tisku

Nejvíce příspěvků bylo zveřejněno k historickému filmu *Osvobození Prahy*. Alespoň okrajově se ho v období od února 1976 do prosince 1977 týkalo celkem 53 článků.

Naopak nejméně se tištěná média zabývala snímkem režiséra Jiřího Sequense st. *Rukojmí v Bella Vista*, jenž je filmovou verzí dvou dílů seriálu *30 případů majora Zemana*. Věnováno mu bylo pouhých 7 článků.

S tímto výsledkem koresponduje i další otázka analýzy, týkající se zájmu věnovaného jednotlivým snímkům z hlediska množství periodik zmiňujících se o daných filmech. Příspěvky k filmu *Osvobození Prahy* zveřejnilo celkem 23 titulů, zatímco příspěvky k filmu *Rukojmí v Bella Vista* se objevily v pouhých 4 periodicích.

Ze sledovaných periodik se vůbec nejvíce věnoval angažovaným filmům čtrnáctideník s filmovou

tematikou *Záběr*. K 16ti zkoumaným filmům, zveřejnil celkem 83 článků. Nejvíce jej zajímal snímek *Tichý Američan v Praze* – alespoň okrajově se mu věnoval v 10ti článcích. To byl také nejvyšší počet příspěvků, jež věnovalo jedno určité periodikum jednomu konkrétnímu filmu.

Další filmový magazín, měsíčník *Film a doba*, věnoval angažovanému filmu pouhých 15 příspěvků. Možná překvapivě se ze všech tendenčních snímků zabýval nejvíce filmem *Julek*, jehož se týkaly, nebo se o něm alespoň zmínily, celkem 3 články. Naopak *Tichý Američan v Praze*, jemuž se tolik věnoval časopis *Záběr*, zůstal měsíčníkem zcela nepovšimnut, stejně jako řada dalších, režim propagujících filmů.⁹⁶

Více než filmový měsíčník *Film a doba* se angažovanému filmu věnoval deník *Rudé právo*, v němž vyšlo celkem 25 příspěvků k normalizačním filmům 2. poloviny 70. let. *Rudé právo* tak bylo neaktivnějším ze všech deníků z hlediska počtu takových článků. Nejvíce prostoru v něm našly filmy *Bouřlivé víno* a opět výrazný snímek *Osvobození Prahy*, z nichž oba byly alespoň zmíněny v celkem 4 článcích.

Vůbec nejvíce příspěvků k jedinému angažovanému filmu přinesla ze všech deníků *Večerní Praha*, a to celkem 6 článků týkajících se filmu *Osvobození Prahy*.

Ani další filmový magazín *Kino* se ani zdaleka množstvím příspěvků věnovaných angažovanému filmu nepřiblížil *Záběru*. Přinesl pouze 18 článků, nejvíce z nich (3) patřilo filmu *Osvobození Prahy*.

Z nefilmových periodik se angažovaným filmem zabýval nejvíce čtrnáctideník *Československý voják*, který k němu přinesl celkem 30 článků. Nejvíce z nich (4) se týkalo filmu *Osvobození Prahy*. *Československý voják* na svých stránkách neopomenul žádný z exponovaných filmů. Jediným stejně spolehlivým informátorem, v němž našly své místo všechny angažované filmy, byl už jen týdeník a mezi lety 1977 a 1980 čtrnáctideník *Filmový přehled*, přinášející s železnou pravidelností vždy jeden příspěvek ke každému z uvedených snímků (viz. kapitola č. 3.1.4).

⁹⁶ Nízký počet příspěvků věnovaných propagandistickým snímkům by ovšem neměl vést k domněnce, že by založení měsíčníku *Film a doba* nebylo poplatné ideologii a nepodporovalo normalizační proud. Jedním z pravidelných příspěvatelů ve druhé polovině sedmdesátých let byl např. jeden z hlavních představitelů normalizační filmové kritiky a kulturní žurnalistiky 70. a 80. let J. Kliment, jehož články se z drtivé většiny vyznačovaly právě vysokou mírou tendenčnosti. O tom svědčí už jen názvy některých jeho příspěvků – například "Film je také propaganda" nebo "O stranickosti". Od srpna roku 1976 se pak začaly objevovat pravidelné příspěvky Dr. Jiřího Purše, ústředního ředitele Čs. filmu, jehož rubrice s názvem "Obrysy vývoje československé znárodněné kinematografie" bylo ve *Filmu a době* v období od srpna 1978 do prosince 1979 věnováno celkem 74 stran. Časopis *Film a doba* se více než holým informováním o samotných angažovaných filmech věnoval teorii komunistické kinematografie. Navíc přinášel nepoměrně delší články než *Záběr*, vesměs se jednalo o několikastránkové rozhovory s filmovými tvůrci, reportáže z filmových festivalů, herecké portréty, výňatky ze scénářů a samozřejmě články přibližující kinematografii Východního bloku, to vše proloženo velkoformátovými fotografiemi.

4.3.4. Kvantitativní komparace mediální reprezentace politicky angažovaných filmů z hlediska termínu jejich premiéry

Poměrně rozdílné hodnoty vykazovaly jednotlivé angažované filmy z hlediska množství vydaných příspěvků, které se jich alespoň okrajově týkají, vůči termínům jejich premiér.

V době premiéry, tj. v měsíci, v němž byla premiéra uvedena pro veřejnost, si vůbec nejvíce zájmu ze všech filmů vysloužil snímek *Osvobození Prahy*⁹⁷. Česká periodika se mu v květnu roku 1977 věnovala celkem v 19ti příspěvcích, což je výrazně více než v případě ostatních filmů. Nejvíce jich přinesl časopis *Záběr*.

Další z tendenčních snímků *O. Vávry*, *Temné slunce*, naopak zůstal v měsíci své premiéry, tedy v září roku 1980, jako jediný ze všech angažovaných filmů médií bez povšimnutí.

Druhý největší prostor v měsíci své premiéry, tj. v únoru roku 1978, dostal film výrazného normalizačního filmového tvůrce Vojtěcha Trapla *Vítězný lid*, a to celkem v 16 článkách. Nejvíce prostoru mu v měsíci premiéry věnoval deník *Rudé právo*. Celkově periodika věnovala *Vítěznému lidu* druhý největší prostor ze všech analyzovaných filmů – celkem 37 příspěvků.

Z časového hlediska se vůbec nejdéle psalo o filmu *Drsná planina*, a to celkem 27 měsíců. Celkově mu média věnovala 28 příspěvků. Naopak nejméně času, pouhých 11 měsíců, věnovala periodika snímku *Tam, kde hnízdí čápi*.

4.3.5. Kvantitativní komparace mediální reprezentace politicky angažovaných filmů z hlediska typu mediálního příspěvku

Periodický tisk přinášel řadu rozličných typů příspěvků – rozhovory s tvůrci filmu či s hereckými osobnostmi, anotace hodnotící filmové dílo, explikace – tedy články psané některým z tvůrců filmu přinášející jeho autorský výklad nebo osobní svědectví o zrodu filmu, fotografie z filmu či z jeho natáčení, komentáře, ať již komentující různé okolnosti vzniku filmu nebo ohlasu na něj, nebo informující o přípravě filmu, nehodnotící popisy filmového děje, recenze, reportáže prostředkující atmosféru natáčení či společenských událostí spojených s daným filmem, vzpomínkové texty, ale

⁹⁷ Jistě není bez zajímavosti, že v údajích vztahujícím se k termínu premiéry filmu *Osvobození Prahy* se řada oficiálních pramenů mýlí. Ať již *Encyklopedie Český hraný film V – 1971–1980* vydaná NFA (2007), knihy *Panorama českého filmu* (2000), *Filmové profily 2: českoslovenští filmoví herci* (1990), *Český film: herci a herečky* (2008), či akademické prameny jako *Slovník českých spisovatelů od roku 1945* vydaný AV ČR (1995), uvádějí rokem premiéry rok 1976. O opakovaném omylu svědčí příloha č. 3 – kopie první stránky informativního příspěvku, jenž vyšel ve *Filmovém přehledu* č. 3 z 11.2.1977.

K omylu v časovém údaji odkazujícím k premiéře došlo i v případě filmu *Oddechový čas*, jehož termínem uvedení do kin je dle řady pramenů duben 1977. Dokladem chyby je informativní příspěvek z *Filmového přehledu* č. 13 z 30.6.1978. Kopie příspěvku je přílohou č. 4 této práce. Měsícem premiéry byl duben roku 1978, což je patrné již při pohledu na množství příspěvků, jež se filmu v tomto měsíci týkaly.

také krátké zprávy, informativní texty týkající se přípravy filmu nebo jeho distribuce. Dále periodika přinášela ukázky ze scénářů, názory diváků, polemiky či reprodukce propagačních materiálů. Zpravidla se v jednom článku prolínalo několik typů příspěvků.

Největší podíl na celkovém počtu příspěvků mají fotografie. Zkoumaná média, uveřejnila v člancích týkajících se analyzovaných filmů celkem 511 fotografií. Nejvíce fotografií si vysloužil snímek *Osvobození Prahy*, celkem 105 fotografií v 18 periodicích. Největší podíl na tomto počtu mají časopis *Záběr* a *Kino*, z nichž každý zveřejnil k filmu celkem 18 fotografií.

Nejvíce fotografií celkově zveřejnil u článků týkajících se angažovaného filmu časopis *Záběr* (110). Dalšími, fotografie hojně využívajícími médii, byl magazín *Kino* (98), ale také nefilmová periodika *Československý voják* (69) a *Květy* (59). Největší podíl na celkovém počtu ve všech případech tvořily fotografie u článků zveřejněných k filmu *Osvobození Prahy*. Některá filmová periodika nezveřejňovala fotografie vůbec. Patří k nim *Filmový přehled* a *Československá kinematografie v zahraničním tisku*. Časopis *Film a doba* uveřejnil u článků věnovaných angažovanému filmu 30 fotografií.

Komentářů k angažovaným filmům přinesla česká periodika celkem 117. Nejvíce komentovaným snímkem bylo *Osvobození Prahy*, jemuž náleží celkem 22 komentářů. Naopak komentářům se prakticky zcela vyhnul film *Oddechový čas*. Ten byl komentován jen jednou, a to v *Záběru*.

Nejaktivnějším periodikem z hlediska komentování byl čtrnáctideník *Záběr*. Přinesl čtenářům celkem 40 komentářů k angažovaným filmům, z nichž nejvíce (6) patřilo filmům *Drsná planina* a *Osvobození Prahy*. O výjimečné aktivitě *Záběru* z hlediska komentování svědčí i skutečnost, že druhý nejvyšší počet komentářů zveřejněných jedním periodikem je 11 komentářů, o něž se zasloužil časopis *Československý voják*. Další filmová periodika se v množství komentářů nemohou *Záběru* rovnat, *Kino* přineslo 5, *Film a doba* 3 komentáře.

Dalším častým typem příspěvků týkajících se angažovaných filmů byly rozhovory s filmovými tvůrci, především s režiséry či s hereckými osobnostmi. Celkem česká periodika nabídla 102 rozhovorů k angažovanému filmu 2. poloviny 70. let.

Největší množství rozhovorů (12) bylo zveřejněno k filmům *Vítězný lid* a *Osvobození Prahy*.

Nejvíce rozhovorů přinesl čtenářům *Záběr* (15), jenž až na tři výjimky uveřejnil rozhovory ke všem analyzovaným filmům. Aktivními zprostředkovateli rozhovorů byla i další periodika – *Československý voják* a *Zemědělské noviny* uveřejnily každý 13 rozhovorů, filmový časopis *Kino* a společenský magazín *Květy* 11 rozhovorů.

Máme-li se v duchu této práce omezit pouze na reprezentaci politicky angažovaných filmů 2.

poloviny 70. let, byl nejvyhledávanějším dotazovaným režisér V. Trapl, režírující filmy *Tobě hrana zvonit nebude* a *Vítězný lid*. Čtenáři se s ním mohli na stránkách periodik setkat celkem v 15 případech. Druhý nejvyšší počet rozhovorů (9) podal V. Vorlíček k filmu *Bouřlivé víno*. Možná překvapivě málo rozhovorů (6) si mohli čtenáři přečíst s O. Vávrou, který režíroval tolik propagované a oslavované *Osvobození Prahy* a rovněž filmové zpracování románu Karla Čapka *Krakatit, Temné slunce*.

S premiérou obvykle přicházely také recenze, jichž bylo k normalizačnímu filmu zveřejněno celkem 80. V jejich publikaci jednoznačně vedly deníky, nejvíce recenzí přineslo *Rudé právo* (12). Časopis *Záběr* zveřejnil 6 recenzí, *Film a doba* se recenzím nevěnoval. Nejčastěji recenzovaným snímkem bylo *Osvobození Prahy* (10).

V. Traplovi byl věnován největší prostor také v explikacích. Celkem jich podal 13, z toho 12 k filmu *Vítězný lid*. Celkem uveřejnila česká periodika 42 explikací k angažovaným filmům. Nejvíce explikací (7) přinesl *Československý voják*.

Na nehodnotící popisy filmového děje se zaměřoval především *Filmový přehled*, přinášející standardizované informace ke každému uvedenému filmu. Z českých periodik dal prostor holému informování o filmových obsazích již jen *Československý voják* (8) a *Záběr* (5).

Reportáží přibližujících čtenářům atmosféru natáčení či filmových premiér přinášel nejvíce *Záběr* (11), ostatní periodika se jim věnovala pouze okrajově, většina tento žánr nevyužívala vůbec. Nejvíce se mohli čtenáři prostřednictvím reportáží dovědět o filmu *Osvobození Prahy*, bylo jich k němu vydáno celkem 6.

5. Závěr

Bakalářská práce, jak již bylo uvedeno v jejím úvodu, měla za cíl analyzovat, přiblížit a popsat mediální reprezentaci vybraných filmových titulů, vyrobených v letech 1975–1980, které měly více či méně výrazný podtext komunistické propagandy a jejichž účelem bylo diváka utvrdit v jeho ideologickém přesvědčení, případně ho k němu dovést.

Stěžejní část práce tvoří kvalitativní rozbor této reprezentace, v němž je na příkladu pěti dobových periodik a deseti snímků vykazujících určité prvky propagandy předveden a popsán způsob, jakým redaktoři o těchto filmech psali, nebo psát museli. Pro autenticitu jsou často použity citace z příspěvků týkajících se daných filmů, jelikož žádné parafrázování nedokáže vyvolat ty dojmy, jaké možná čtenáři při čtení těchto článků měli.

Mezi filmy, zařazenými do kvalitativního rozboru, jsou jak snímky vyrobené přímo na politickou objednávku, jejichž tvůrci patřili k politicky angažovaným umělcům, tak díla vykazující ideologické prvky z důvodu požadavků, jež na tvůrce, kteří se nijak politicky neangažovali, kladl nastolený společenský systém. Ze samotných příspěvků, nejčastěji z rozhovorů s režiséry filmů, je pak často patrné, k jaké ze skupin ten který film inklinuje. Někteří tvůrci byli zapálení pro režim, do svých filmů často obsazovali podobně smýšlející herecké osobnosti a poslání svých snímků ochotně a s entuziasmem šířili i prostřednictvím periodického tisku. Nejvýraznějším zástupcem této skupiny byl režisér filmů *Tobě hrana zvonit nebude* či *Vítězný lid*, Vojtěch Trapl. Na druhé straně stojí režiséři, za něž museli tuto agitační práci udělat až redaktoři, kteří o jejich filmech psali. Příkladem budiž například režisér komedie *Bouřlivé víno* Václav Vorlíček. Ten se ani přes nenápadnou snahu dotazovatelů do žádných prorežimních odpovědí nepouštěl.

V mediálních příspěvcích, týkajících se tendenčních filmů, byli zpravidla kladně hodnoceni hrdinové, představující prostý, dělný lid, a bojující za socialismus. Byla vyzdvižována vysoká morálka socialistické společnosti v kontrastu k pokleslým mravům prospěchářských a sobeckých zastánců kapitalistického systému. Ten byl vykreslován jako jakýsi „nešvar“ a hrozba, případně předmět posměchu. V příspěvcích k filmům tendenčně zkreslujícím historické události ve prospěch Sovětského svazu a komunistů byla vyzdvižována jejich věrohodnost a pravdivost a jejich důležitý přínos mladým generacím, které tyto události nezažily a z filmů se tak mohly dovědět, jak to skutečně bylo. Jakékoliv sebemenší tvůrčí „pochybení“, v jehož důsledku došlo k odklonu od ideální představy o životě v socialismu, bylo okamžitě podrobena nekompromisní kritice.

Uvedené politicky tendenční snímky jsou pro svoji poplatnost režimu z dnešního pohledu hodnoceny poměrně negativně, některé lze dokonce považovat za zcela zapomenuté. Na druhou stranu v době, kdy vznikly, byla vyrobena i řada filmů, dnes považovaných za vpravdě kultovní. Patří mezi ně například nejznámější díla scénářistické dvojice Zdeněk Svěrák a Ladislav Smoljak. A ač se to dnes může zdát neuvěřitelné, byl těmto, zcela objektivně vysoce hodnotným filmům věnován menší prostor než těm, jimž se věnuje tato práce.

6. Summary

The Bachelor thesis was intended to analyze and describe the media representation of the selected films produced in the years 1975–1980, which had more or less pronounced overtones of communist propaganda and whose purpose was to forge a viewer in his ideological beliefs, or to bring it to him.

The mainstay of the thesis consists of a qualitative analysis of this representation, which, on an example of ten films, that have certain elements of propaganda, and five periodicals, presents and describes how the editors have written about it. For authenticity, there are often used a quotes from the media posts.

In the articles concerning tendentious movies were generally positively evaluated those heroes, who represented the common people, workmen, those who fought for socialism; the high morality of a socialistic society was highlighted in contrast to the degraded morals of utilitarian and selfish supporters of the capitalist system, which was pictured as a “malady” and the threat, or was the subject of ridicule. The articles about movies, which tendentiously distorted the historical milestones in favor of the Soviet Union and the Communists, praised these film’s credibility and veracity and their important contribution to the young generations who haven’t experienced these events and so from that movies they can learn how it really happened. Any slightest creative “error” which resulted in a deviation from the conception of life in socialism, was immediately subjected to rigorous criticism.

7. Použitá literatura

§ 17 zákona č. 84/1968 Sb. Ze dne 26.6.1968, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

(r). Tobě hrana zvonit nebude. *Kino*, 1975, 30, č. 2, s. 3–4.

BECHTOLDOVÁ, Alena. Vítězný lid. *Kino*, 1978, 33, č. 4, s. 8–9.

BECHTOLDOVÁ, Alena. Rozhovor s národním umělcem Otakarem Vávrou o filmu Černé slunce. *Film a doba*, 1979, 25, č. 10, s. 542–545.

BECHTOLDOVÁ, Alena. Temné slunce a svět Krakatitu. *Kino*, 1980, 35, č. 5, s. 8–9.

BECHTOLDOVÁ, Alena. Rozhovor se scénáristou a režisérem Jaroslavem Soukupem o jeho prvních filmech. *Film a doba*, 1980, 26, č. 11, s. 624–631.

COURTON, Miroslav. Píšeme o filmu Oddechový čas. *Záběr*, 1978, 11, č. 9, s. 4.

ČERMÁK, Luděk. Píšeme o filmu Tichý Američan v Praze. *Záběr*, 1978, 11, č. 5, s. 4.

ČERVENKOVÁ, Zdenka. Čas lásky a naděje. *Kino*, 1976, 31, č. 7, s. 8–9.

ev. Před prvním záběrem. *Kino*, 1976, 31, č. 5, s. 6–7.

FRIDRICHOVÁ, Hana. Tichý Američan (a Barbara Brylská) v Praze. *Kino*, 1977, 32, č. 13, s. 8–9.

FRÜHAUF, Jiří. Temné slunce. *Záběr*, 1980, 13, č. 14–15, s. 3.

GOLDWEINOVÁ, Daniela. Úrodná léta Jana Skopečka. *Záběr*, 1975, 8, č. 22, s. 7.

HAHNOVÁ, Zdena. Čas lásky a naděje. *Film a doba*, 1976, 22, č. 3, s. 157–163.

HEPNEROVÁ, Eva. Od husitské trilogie k Osvobození Prahy. *Film a doba*, 1976, 22, č. 5, s. 272–277.

HRBAS, Jiří. Brněnská bilance 76. *Film a doba*, 1976, 22, č. 5, s. 278–281.

HRBAS, Jiří. Otakar Vávra. Scénárista a režisér III. *Film a doba*. 1976, 22, č. 6, s. 304–316.

CHLUPÁČ, Miloslav. *Propaganda jako společenský jev*. Praha, 1984. 39 s. Dizertační práce. Vysoká škola politická ÚV KSČ.

jpl. O naději, kterou uskutečnil dnešek. *Záběr*, 1976, 9, č. 22, s. 1.

KARLÍKOVÁ, Ladislava. Drsná planina. *Kino*, 1979, 34, č. 21, s. 6–7.

KARLÍKOVÁ, Ladislava. Natáčí se. *Záběr*, 1979, 12, č. 6, s. 6.

KARLÍKOVÁ, Ladislava. Černé slunce. *Záběr*, 1979, 12, č. 18, s. 3.

KLIMENT, Jan. Tobě hrana zvonit nebude. *Rudé právo*, 1975, 55, č. 214, s. 5.

KLIMENT, Jan. Nepančované víno. *Rudé právo*, 1976, 56, č. 113, s. 5.

- KLIMENT, Jan. Pokus o složitý obraz. *Rudé právo*, 1976, 56, č. 131, s. 5.
- KLIMENT, Jan. Poctivá práce – dobrý výsledek. *Rudé právo*, 1976, 56, č. 227, s. 5.
- KLIMENT, Jan. Osvobození Prahy. Důstojný film, strhující umělecké dílo. *Rudé právo*, 1977, 57, č. 107, s. 5.
- KLIMENT, Jan. Napínavá, ale hluboká podívaná. *Rudé právo*, 1978, 58, č. 28, s. 5.
- KLIMENT, Jan. Vítězný lid. *Rudé právo*, 1978, 58, č. 46, s. 5.
- KLIMENT, Jan. Do hlavní role současnost. *Rudé právo*, 1978, 58, č. 60, s. 5.
- KLIMENT, Jan. Na západní hranici. *Rudé právo*, 1980, 60, č. 137, s. 5.
- KOLÁŘ, Robert. Oddechový čas nikoliv pro režiséra J. Svobodu. *Svobodné slovo*, 1978, 34, č. 66, s. 11.
- KOLÁŘ, Robert. Když končilo natáčení filmu Bouřlivé víno. *Záběr*, 1975, 8, 23, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. S Jiřím Krampolem po skončení natáčení. *Záběr*, 1976, 9, č. 4, s. 8.
- KOLÁŘ, Robert. Čas lásky a naděje v ateliéru číslo pět. *Záběr*, 1976, 9, č. 5, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. Osvobození Prahy. Obraz 119. *Záběr*, 1976, 9, č. 13, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. Režisér Vojtěch Trapl natáčí film Vítězný lid. *Záběr*, 1977, 10, č. 11, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. Tichý Američan v Praze. *Záběr*, 1977, 10, č. 14, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. S režisérem Jiřím Svobodou o filmu Oddechový čas. *Záběr*, 1978, 11, č. 4, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. Černé slunce stále hrozí. *Záběr*, 1979, 12, č. 24, s. 3.
- KOLÁŘ, Robert. Hledání Prokopa a dalších postav Radoslava Brzobohatého. *Záběr*, 1980, 13, č. 3, s. 8.
- KONČELÍK, Jakub: Mediální politika a srpen 1968; Zřízení Úřadu pro tisk a informace jako služba moskevskému protokolu.
- KOPANĚVOVÁ, Galina. Před premiérou filmu Bouřlivé víno. *Film a doba*, 1976, 22, č. 1, s. 20–24.
- KOPANĚVOVÁ, Galina. O komedii podle Miloše Macourka a Václava Vorlíčka. *Film a doba*, 1976, 22, č. 4, s. 204–212.
- LUKEŠ, Jan. Pád, vzestup a nejistota : Český film 1970–1996. *Iluminace : Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. 1997, 9, č. 1, s. 53–79.
- MATĚJČEK, Z. Tam, kde hnízdí čápi. *Kino*, 1975, 30, č. 20, s. 6–7.
- [Nfa.cz](http://www.nfa.cz) [online]. 2011 [cit. 2011-11-13]. Filmový přehled. Dostupné z WWW: <<http://www.nfa.cz/filmovy-prehled1.html>>.
- NOVÁK, Jiří. Tam, kde hnízdí čápi. *Záběr*, 1975, 8, č. 19, s. 6.
- NOVÁK, Jiří. Umělecký dokument Osvobození Prahy. *Záběr*, 1976, 9, č. 10, s. 3.
- OPĚLA, Vladimír a kol. Český hraný film V: 1971–1980. Praha: Národní filmový archiv, 2007, 621 s. ISBN 978-80-7004-131-4.

- PROSINCOVÁ, Alexandra. Léto budiž pochváleno? *Záběr*, 1975, 8, č. 15, s. 7.
- PROSINCOVÁ, Alexandra. O filmu Osvobození Prahy s vedoucím výroby Ladislavem Kalašem. *Záběr*, 1977, 10, č. 3, s. 3.
- PTÁČEK, Luboš. *Panorama českého filmu*. Olomouc : Rubico, 2000. 514 s.
- REIFOVÁ, Irena, et al. *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál, 2004. 328 s.
- rk. Film o osvobození Prahy. *Záběr*, 1977, 10, č. 10, s. 1.
- Slavnostní premiéra. *Záběr*, 1977, 10, č. 10, s. 1.
- SOA Praha, f. Středočeský KV KSČ, karton 318, předsednictvo 9.9.1968. In: KONČELÍK, Jakub: Mediální politika a srpen 1968; Zřízení Úřadu pro tisk a informace jako služba moskevskému protokolu.
- ŠOTOLA, Jiří a Otakar VÁVRA. Černé slunce. *Film a doba*, 1979, 25, č. 10, s. 546–555.
- ŠTOLL, Martin. *Český film: Režiséři-dokumentaristé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, 695 s. ISBN 978-80-7277-417-3.
- TUNYS, Ladislav. Být otevřený světu a lidem. *Kino*, 1978, 33, č. 8, s. 7.
- TVRZNÍK, Jiří. Oběma nohama na pevné zemi. *Kino*, 1976, 31, 4, s. 8–9.
- TVRZNÍK, Jiří. Pražská zastavení roku 1976. *Kino*, 1977, 32, č. 8, s. 7–9.
- VESELÝ, Tugan. Úspěchy za hranicemi. *Rudé právo*, 1975, 55, č. 256, s. 5.
- VONDRA, Václav. Temné slunce: Vávrovo memento. *Kino*, 1980, 35, č. 13, s. 4–5.
- ZAORAL, Zdeněk. Aktualizovaný Karel Čapek. *Svobodné slovo*, 1980, 36, č. 240, s. 5.
- ZAORALOVÁ, Eva. Květnové povstání ve filmu. *Svobodné slovo*, 1976, 32, č. 56, s. 11.
- ZAORALOVÁ, Eva. S úsměvem o věcech vážných. *Svobodné slovo*, 1976, 32, č. 126, s. 5.
- ZAORALOVÁ, Eva. Dějiny na filmovém plátně. *Svobodné slovo*, 1977, 33, č. 106, s. 5.
- ZAORALOVÁ, Eva. Film věnovaný únoru. *Svobodné slovo*, 1978, 34, č. 41, s. 7.
- ZAORALOVÁ, Eva. Filmová kronika z pohraničí. *Svobodné slovo*, 1980, 36, č. 126, s. 5.
- ZM. Historie se neopakuje. *Kino*, 1976, 31, č. 14, s. 8–9.
- ZVONÍČEK, Petr. Zářijové premiéry. *Záběr*, 1975, 8, č. 18, s. 7.
- ZVONÍČEK, Petr. Zářijové premiéry. *Záběr*, 1976, 9, č. 18, s. 7.

8. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Kopie příspěvku režiséra Vojtěcha Trapla, jenž vyšel v *Rudém právu* č. 45 z 22.2.1978

Příloha č. 2 – Srovnání mediální reprezentace angažovaných filmů z hlediska celkového množství příspěvků

Příloha č. 3 – Srovnání mediální reprezentace angažovaných filmů z hlediska typu příspěvku

Příloha č. 4 – Srovnání dobových periodik z hlediska typu publikovaných příspěvků

Příloha č. 5 – Kopie první strany informativního příspěvku o filmu *Osvobození Prahy* z *Filmového přehledu* č. 3 z 11.2.1977

Příloha č. 6 – Kopie první strany informativního příspěvku o filmu *Oddechový čas* z *Filmového přehledu* č. 13 z 30.6.1978

9. Přílohy

Příloha č. 1: Kopie příspěvku režiséra Vojtěcha Trapla, jenž vyšel v *Rudém právu* č. 45 z 22.2.1978

Můj vztah k Únoru

Únor je nejvýznamnější historický předěl celých našich dějin, jehož význam bude trvale stoupat. Vezměme jen říjen 1918, zrod samostatného československého státu. Jaká se kolem něho za předmnichovské republiky vytvářela legenda. Ale již dvanáct let po jeho vzniku se ocitá milión příslušníků našich bratrských národů bez zaměstnání a více než čtvrtina obyvatelstva živostí. A dvacet let od jeho vzniku jsme se ocitli v nejkruťší porobě naší historie. A nebyť hrdinství sovětského lidu a jeho nesmírných obětí, byli bychom bývali jako národ vyhlazeni...

Dnes, třicet let od únorového mezníku historických epoch, žijeme desetiletí v míru, naše duchovní i hmotná existence je na desetiletí a možno říci na věky zabezpečena. Ale současně se nám otevřela i jedinečná možnost vytvořit společnost zcela nové, vyšší lidské kvality.

Je však nezbytné zdůraznit, že je to možnost! Jak ji využijeme, to už záleží jak na celém našem společenství, tak i na každém jednotlivci. A to je ta obrovská odpovědnost nás pamětníků a přitom ještě současníků.

Proto považují za správné se k odkazu Vítězného února hlásit ne krásnými slovy, ale především činy. Obdivuji naše horníky, kteří s obětavostí, důvtipem a nadšením překonávají sami sebe, využívají všech možností našeho společenského systému a vytvářejí jedny z nejdůležitějších materiálních hodnot v oblasti energetické a surovinové základny — černé zlato — uhlí.

Stejně tak obdivuji naše zemědělce využívající všech možností velkovýroby i vědeckého pokroku a dosahující velkých úspěchů ve výrobě toho základního pro náš život — potravin. Tak bych však mohl dlouho pokračovat...

Pro nás — pracovníky kulturní fronty — platí totéž: vytvářet duchovní hodnoty na úrovni nové kvality naší společnosti. Respektovat estetické normy tvorby (o nichž se tolik mluví a na něž se dost často v praxi pozapomíná). Nepodbízet se nižšímu vkusu starých diváckých přežitků — mám na mysli onu pověstnou kalendářovou libivost »červené knihovny«. Být na naše lidové diváky zároční! Zaslouží si to. V podstatě je jim vlastní smysl pro vše pokrokové ve společnosti, bezpečně cítí objektivní normy morálního kodexu v člověku, mají hluboký cit pro krásu. Ale tyto vlastnosti je třeba dále rozvíjet a prohlubovat — především náročnou tvorbou i kritikou. Již V. I. Lunčarskij vyslovil obavu, aby demokratizace kultury, která by nebyla provázena důslednou a náročnou kulturně politickou koncepcí, nevedla k nivelizaci tvorby. Proto je náš úkol tak závažný: podněcovat v lidech schopnost zamýšlet se nad problémy, pomáhat jim hledat řešení, pěstovat v nich odpovědnost k sobě samým, k rodině, ke kolektivu, k celé společnosti. Kultivovat jejich emocionální stránku a vzbuzovat především hlubokou lásku k člověku i k naší krásné vlasti.

Pokusil jsem se ve jménu těchto zásad přispět k oslavám slavného výročí svým filmem Vítězný lid. Název není jen zvukným heslem, je to apel, výzva ke všem poctivým lidem, aby si uvědomili a zamysleli se, že tím vítězným lidem jsme my všichni a že bychom měli toho nádherného označení být právil. Vždyť my jsme garanty věcí příštích, my máme povinnost využít všech možností, které nám Únor otevřel. Jak my budeme jednat, takovou vytvoříme budoucnost příštím generacím.

VOJTĚCH TRAPL,
filmový režisér

Příloha č. 2: Srovnání mediální reprezentace angažovaných filmů z hlediska celkového množství příspěvků

Název filmu	Počet příspěvků před premiérou	Počet příspěvků v měsíci premiéry	Počet příspěvků po premiéře	Počet příspěvků celkem
Běž, ať ti neuteče	7	0	4	11
Bouřlivé víno	12	8	12	32
Čas lásky a naděje	14	6	9	29
Drsná planina	22	3	3	28
Julek	8	5	3	16
Na koho to slovo padne	6	4	6	16
O moravské zemi	15	4	9	28
Oddechový čas	7	3	3	13
Osvobození Prahy	32	19	2	53
Paragraf 224	6	3	6	15
Rukojmí v Bella Vista	3	2	2	7
Tam, kde hnízdí čápi	14	3	2	19
Temné slunce	23	0	3	26
Tichý Američan v Praze	17	4	10	31
Tobě hrana zvonit nebude	12	5	5	22
Vítězný lid	16	16	5	37
CELKEM	214	85	84	383

Příloha č. 3: Srovnání mediální reprezentace angažovaných filmů z hlediska typu příspěvku

	foto	komentář	rozhovor	recenze	explikace	obsah	reportáž	anotace	vzpomínka
Běž, ať ti neuteče	14	4	3	2	1	1	0	1	0
Bouřlivé víno	35	9	9	9	1	4	1	3	2
CELKEM	511	117	102	81	43	32	25	23	15
Čas lásky a naděje	44	6	8	7	4	3	3	1	3
Drsná planina	31	11	7	6	1	4	3	0	0
Julek	25	6	5	1	0	1	2	3	0
Na koho to slovo padne	19	2	5	4	2	3	0	2	0
O moravské zemi	21	6	3	9	8	3	2	2	0
Oddechový čas	16	1	5	4	1	2	0	1	0
Osvobození Prahy	105	22	12	10	7	1	6	1	0
Paragraf 224	11	5	3	4	0	3	0	1	0
Rukojmí v Bella Vista	13	4	2	0	0	1	0	0	0
Tam, kde hnízdí čápi	20	4	8	2	3	1	1	0	3
Temné slunce	53	10	7	5	0	2	2	1	0
Tichý Američan v Praze	31	7	6	8	4	1	3	4	4
Tobě hrana zvonit nebude	27	4	7	5	1	1	0	3	2
Vítězný lid	46	16	12	5	10	1	2	0	1

Příloha č. 4: Srovnání dobových periodik z hlediska typu publikovaných příspěvků

	<u>komentář</u>	<u>obsah</u>	<u>anotace</u>	<u>foto</u>	<u>reportáž</u>	<u>rozhovor</u>	<u>recenze</u>	<u>vzpomínka</u>	<u>explikace</u>
<u>Ahoj na sobotu</u>	3	1	2	27	2	0	1	1	5
<u>Československý voják</u>	11	8	0	69	3	13	0	2	7
<u>ČsKZT</u>	1	0	2	0	1	0	0	1	0
<u>Dikobraz</u>	0	0	0	1	0	0	2	0	0
<u>Film a doba</u>	3	0	2	30	0	8	0	0	0
<u>Filmový přehled</u>	1	16	1	0	0	0	0	0	0
<u>Hlas revoluce</u>	2	1	0	7	0	0	0	0	3
<u>Jihočeská pravda</u>	0	0	0	0	0	1	0	0	0
<u>Kino</u>	5	1	1	98	1	11	0	0	1
<u>Květy</u>	5	0	0	59	0	11	0	0	0
<u>Lidová demokracie</u>	2	0	2	2	0	1	1	0	2
<u>Mladá fronta</u>	3	0	1	9	1	4	6	0	0
<u>Mladý svět</u>	1	0	0	2	0	0	0	0	1
<u>Nedělní Obrana lidu</u>	0	0	0	2	2	0	3	0	1
<u>Nová svoboda</u>	1	0	0	0	0	0	1	0	0
<u>Obrana lidu</u>	2	0	0	1	0	0	0	0	1
<u>OKM</u>	1	0	0	2	0	6	1	0	0
<u>Pochodeň</u>	2	0	0	2	0	0	0	0	1
<u>Práce</u>	1	0	1	5	0	4	3	0	1
<u>Pravda</u>	3	0	0	2	0	1	6	0	2
<u>Průboj</u>	0	0	0	1	0	0	1	0	0
<u>Rovnost</u>	1	0	0	0	0	0	1	0	0
<u>Rudé právo</u>	7	0	3	8	1	1	12	0	0
<u>Scéna</u>	0	0	0	8	0	1	3	0	1
<u>Svět práce</u>	4	0	0	4	0	2	0	0	2
<u>Svět socialismu</u>	1	0	0	7	0	0	1	0	1
<u>Svět v obrazech</u>	1	0	0	6	0	0	0	0	0
<u>Svoboda</u>	1	0	0	0	0	0	0	0	0
<u>Svobodné slovo</u>	5	0	0	10	1	3	9	0	5
<u>Tvorba</u>	0	0	0	1	0	0	6	0	0
<u>Učitelství noviny</u>	1	0	0	12	0	0	0	0	1
<u>Večerní Praha</u>	6	0	0	15	2	6	9	0	0
<u>Vlasta</u>	3	0	0	9	0	1	0	0	3
<u>Záběr</u>	40	5	8	110	11	15	6	11	5
<u>Zemědělské noviny</u>	0	0	0	2	0	13	7	0	0

Příloha č. 5: Kopie první strany informativního příspěvku o filmu *Osvobození Prahy z Filmového přehledu č. 3 z 11.2.1977*

barevný	ČSR	příběh	přístupný	SÚ	dlouhý	OSVOBOZENÍ PRAHY
140 min.	země původu	umělecký dokument	mládeži	i klas. formát	film šíře 35 mm zvukový	
<p>Výrobce: Filmové studio Barrandov, ve spolupráci se studii Mosfilm, DEFA. Rok výroby: 1976.</p> <p>Premiéra: V. 1977. Monopol: Ústřední půjčovna filmů. Mluveno: česky, rusky, německy, anglicky. Podtitulky české. — Umělecký dokument národního umělce Otakara Vávry. Český film o květnových dnech roku 1945.</p> <p>AUTOŘI: Námět a scénář: Miloslav Fábry, O. Vávra. Režie: Otakar Vávra. II. režie: Vladimír Zelenka, Milan Kadlec. Kamera: Andrej Barla. II. kamera: Pavel Nečesal, Pavel Dosoudil, Jan Kváča. Hudba: Zdeněk Liška. Architekt: Karel Lier, Miroslav Hrachovec. Kostýmy: Jan Kropáček. Sířih: Antonín Zelenka. Zvuk: Adolf Böhm. Vedoucí výroby: Ladislav Kalaš, Jan Syrový, Vladimír Vojta. Zástupci vedoucího výroby: Vladimíra Kopecká, Jaroslav Vlk, Václav Dobeš, Věra Lukášová, Jiří Hoteček. Odborní poradci: gen. Michal Fomičev, gen. Juraj Laio, plk. Vasilij Morozov, pplk. dr. Karel Richter, dr. Pavel Anersperg, ČSc., pplk. inž. Václav Vítoch, plk. Alois Bica. Exteriéry: Praha, severní Morava.</p> <p>HERCI: Vladimír Šmeral [dr. Vacek], František Víděna [Čapek], Josef Větrovec [Hrubý], Ota Sklenčka [Albert Pražák], Josef Somr [Groszic], Dmitrij Franko [gen. Rybalko], Sergej Poležajev [maršál Koněv], Gunnar Möller [Hitler], Wilhelm Koch-Hooge [gen. Toussaint], Günter Naumann [Schörner], Jaroslav Rozsíval [Antonín Horák], Jaroslava Tichá [Božena Horáková], Jiří Krampol [Karel Horák].</p> <p>Další role uvedeme v Informacích č. 4/77.</p> <p>OBSAH: I. — 20. dubna 1945 začal útok Sovětské armády na Berlín. Blížil se konec nacistického Německa. Hitler odmítl nabídku, aby se přemístil do prostoru Čech, kde maršál Schörner</p> <p>Po dnech zrady a Sokolovu vytvořili režisér Otakar Vávra a scenárista Miloslav Fábry filmem <i>Osvobození Prahy</i> zdevěrečné dílo trilogie, v níž formou uměleckého dokumentu zachytili události od mnichovské zrady, přes odboj českého a slovenského lidu, vedeného Komunistickou stranou Československa, hrdinný boj československých a sovětských vojsk proti nacismu až po osvobození. Film líčí především první dny května roku 1945, kdy se lid v Čechách a na Moravě zvedl proti obrovské přesile Schörnerovy armády a kdy sovětská vojska přinesla zemi svobodu a nový život. — Za trilogii <i>Dny zrady, Sokolovo a Osvobození Prahy</i> byli režisér Otakar Vávra a scenárista Miloslav Fábry vyznamenáni státní cenou Klementa Gottwalda 1977.</p> <p>velel miliónové armádě, a — vědom si úplné porážky — se rozhodl pro sebevraždu. V Černinském paláci se radil K. H. Frank s veliteli nacistických jednotek, jak změnit Prahu v nedobytnou pevnost. Na druhé konci města, v Lidovém domě na Pankráci, se sešli členové ilegálního krajského výboru KSČ a určil den povstání proti okupantům na 7. května. Signálem k povstání měla být generální stávka. 30. dubna byla osvobozena Ostrava, 2. května ovládla sovětská vojska po těžkých bojích definitivně Berlín. Nežadržitelný postup sovětských armád a zpráva o dobytí Berlína uspišily i povstání českého lidu. Plamen odporu vyšlehl 1. května v Píerově, následovalo povstání v dalších městech, partyzánské a povstalecké oddíly útočily na německé jednotky v severovýchodních Čechách. Velitel 1. ukrajinského frontu maršál Koněv si byl vědom, jaké nebezpečí znamená Schörnerova armáda pro Čechy, a rozhodl přes smrtelnou únavu svých vojáků zapájit osvobozující operaci, směřující ze Saska přes Krušné hory na Prahu, již 7. května: Hitlerův nástupce, velkoadmírál Dönitz, přikázal Frankovi, aby za každou cenu</p>						
<p>Filmový přehled č. 3 [11. II. 1977]</p>						

Příloha č. 6: Kopie první strany informativního příspěvku o filmu *Oddechový čas z Filmového přehledu č. 13 z 30.6.1978*

barevný	ČSR	příběh	přístupný	SÚ	dlouhý	ODDECHOVÝ ČAS
86 min.	země původu	psycho- logický	mládeži	1:1,66	film šíře 35 mm zvukový	
<p>Pracovní název: Modré cesty. Výrobce: Filmové studio Barrandov. Rok výroby: 1977.</p> <p>Premiéra: IV. 1978. Monopol: Ústřední půjčovna filmů. Mluveno: česky. — Příběh o hledání plnosti života, o ceně lásky a přátelství.</p> <p>AUTOŘI: Námět: Zdeněk Braunschläger. Scénář: Z. Braunschläger, Josef Vaculík, Karel Cop, J. Svoboda. Režie: Jiří Svoboda. Pomocná režie: Zdeněk Fildr. Asistent režie: Jiří Potech. Dramaturg: Jaromíra Kolářová. Kamera: Miloš Petrolín. II. kamera: Ladislav Chroust. Hudba: Petr Hapka. Píseň Hledači štěstí složil a zpívá Vladimír Mišík, hraje skupina ETC. Architekt: Bohumil Pokorný. Kostýmy: Eliška Kachyňová. Sířih: Josef Valušák. Zvuk: Pavel Jelínek. Vedoucí výroby: Karel Vejřík. Zástupci vedoucího výroby: Přemysl Pražský, Danuše Dudová. Odborní poradce: Aleš Málek. Dramaturgická skupina: Karla Copa. Exteriéry: Praha.</p> <p>HERCI: Radoslav Brzobohatý [ing. Jan Ondrák], Jana Gyrová [ing. Čáslenská], Nina Divíšková [Eva Ondráková], Petr Svojtíka [ing. Vaněk], Jiří Pleskot [ředitel Rybín], Ladislav Večeřa [předseda ZO KSČ], Lubomír Kostelka [ing. Holý], David Prachař [Petr Ondrák], Karel Augusta [Hurych], Jiří Bednář [Martin], Václav Vydra ml. (student), Antonín Hardt [člen zkušební komise], Eugen Jegorov [Evežen], Jiří Lír [Čihák], Josef Šebek [inženýr], Marie Bartůňková [sekretářka], Vladimír Mišík [zpěvák], Jiří Mikota [dr. Horák], Jožka Stoklasa, Vlastimil Hašek [dělník], Jiří Zahajský [mistr], Petr Ják [Van den Bergen], Miloš Drahota [Kopečný], Božena Franková [Havránková], Karel Fridrich [Vnouček], Alena Karelšová [Kašáková], Miroslav Nohynek [Mírek], Jiří Průcha [Rajniš], Miloš Vajnar [Lemon].</p> <p><i>Film Oddechový čas režiséra Jiřího Svobody vypráví o problémech muže, pro něhož se práce stala jedinou náplní jeho života. Inženýr Ondrák je sice odborníkem na svém místě, v zaměstnání dokáže jednat rozhodně a nesmlouvavě — v osobním životě však často nevidí, čím žije jeho nejbližší. I on si však postupně uvědomuje, že musí přijít symbolický oddechový čas, v němž se zamyslí nad svým životem.</i></p> <p>OBSAH: Stereotyp úspěchaného rána inženýra Ondráka. Jeho žena, redaktorka Eva Ondráková, se vypravuje do redakce, zatímco syn, vysokoškolák Petr, ještě spí. Inženýr Ondrák se před domem setká s manželčím mladším kolegou Martinem, který na Evu obvykle čekává, aby ji odvezl do práce. Ondrák pracuje na vedoucím místě v loděnicích, kde se vyrábějí říční sací bagry, exportované do celého světa. Právě v těchto dnech je v Československu holandský obchodník van den Bergen, který přijel dojednat podrobnosti předání nového bagru. Po loděnicích ho provádí inženýrka Katka Čáslenská, zkušená pracovníce, ale také okouzlující žena. Čáslenská má v podniku vytrvalého čtenáře, inženýra Vaňka. O jeho dvoření však příliš nedbá a mladého muže její chladná odmítavost přivádí do hluboké deprese. Čáslenská sama kdysi prožila krátký milostný román s Ondrákem, tehdy v něm viděla především člověka naplněného ideály a nezkrotnou houževnatostí. Nyní často časne nad tím, jak se Ondrák v posledních letech změnil v „suchara“, pro něhož kromě pracovních výsledků nic neexistuje, jak ironicky nadneseným tónem odradí každého, kdo by se s ním chtěl více sblížit. Všichni sice uznávají, že Ondrák je chlap na svém místě, ale nikdo ho nemá příliš rád. — Ve výrobě dojde k nepříjemné situaci, když subdodavatel omezi dodávku ložisek. Ondrák se ihned rozhoduje sobě vlastním způsobem:</p>						
<p>Filmový přehled č. 13 [30. VI. 1978]</p>						

